

OULUN SEUDUN
AMMATTIKORKEAKOULU

Tiia Takamäki

PAINETUN SANAN TULEVAISUUS

– Muuttaako digitaalitekniikka kirjan lopullisesti?

PAINETUN SANAN TULEVAISUUS

– Muuttaako digitaalitekniikka kirjan lopullisesti?

Tiia Takamäki
Opinnäytetyö
Kevät 2012
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Viestinnän koulutusohjelma, Kuvallisen viestinnän suuntautumisvaihtoehto

---

Tekijä: Tiia Takamäki

Opinnäytetyön nimi: Painetun sanan tulevaisuus – Muuttaako digitaalitekniikka kirjan lopullisesti?

Työn ohjaaja: Heikki Timonen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2012

Sivumäärä: 46 + 2 liitesivua

Tutkielmassani perehdyn siihen, onko perinteinen painettu kirja menettämässä hohtoaan, ja onko sen tulevaisuus todella kiinni vain digitaalseksi muuttumisesta. Tutkielmani aihetta käsittelen sitä kautta, miten ihmisten lukemiskäyttäytymisen muutokset ovat muovanneet painetun kirjan historiaa ja miten ne tulevat vaikuttamaan sen tulevaisuuteen.

Koska digitaalinen vallankumous on ollut käynnissä niin pitkään, aihetta on tutkittu paljon jo aikaisemminkin. Päälähteinäni tietoperustassa käytin Jari Paavinheimon kirjaa Digitaalisen ja painetun rajalla, sekä Lauri Saarisen, Juri Joensuu ja Raine Koskimaan teosta Kirja 2010. Tutkimusmenetelmänä haastattelin kirja-alalla työskenteleviä henkilöitä.

Tutkimustyön tuloksena selviää, että painettu kirja todennäköisesti säilyy vielä pitkään, mutta sen asemaa saattaa heikentää juuri ihmisten lukukäyttäytymisen muutokset. Tutkielman kannalta oli opittava ajattelemaan, että painettu teksti on vain yksi sivu kirjan moninaisesta formaattihistoriasta. Tällä hetkellä siis kirjan ainoa elinehto on jossain vaiheessa siirtyä seuraavaan formaattiin, digitaalseksi. Digitaalisuus muuttaa myös suhtautumista varsinaiseen tekstiin ja itse kirjallisuuteen perustavanlaatuisella tavalla. Kirjan esineellisyys ja erityisyys vähenee ja siitä yritetään saada suurempi hyöty. Tutkielmassa selvisi myös että digitalisaatio vaikuttaa eri tavalla eri tyyppiseen kirjallisuuteen.

Asiasanat:

Kirja, painoviestintä, lukeminen, painoala, e-kirja, sähkökirja, digitaalinen kirja, lukulaite, digitalisaatio, media

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Degree Programme in Communication, Option of Visual Communication

---

Author: Tiia Takamäki

Title of thesis: The future of the printed word – Will the digital technology change the book once and for all?

Supervisor: Heikki Timonen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2012

Number of pages: 46 + 2 appendices

In my thesis I wanted to take a look if a traditional printed book is losing its glamour. Also it was important to investigate if the future of printed book is depending only to whether or not the book is turning digital. My thesis covers these questions through changes in people's reading behaviors, which have modified the printed book format throughout the time.

Since the digital revolution has been going on so long there is plenty of former studies made on this field. For my main source material I have used Jari Paa-
vinheimo's book *Digitaalisen ja painetun rajalla* and Lauri Saarinen's, Juri Joen-
suu's ja Raine Koskimaa's work *Kirja 2010*. As my research method I inter-
viewed people who work at the heart of book industry.

The research shows that the printed book will remain most likely for a long time, but its status will be diluted by the changes in people's reading habits. It is important to know that the printed book is only one page in book's manifold format history. So at this moment the only option for printed book is to move on to the next format, which is digital. Digital format also changes our attitude to the text and literature itself very fundamentally. The book will no more be a special artifact but a tool for getting the most advantage from it. I also investigate how the digitalization affects different types of literature.

Keywords:

Book, print press communication, reading, printing trade, e-book, digital book, e-book device, digitalization, media

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	8
3 PAINOALA HISTORIAA	10
3.1 Kirjapainannon alkupäivät	10
3.2 Nykypäivän kirja ja digitalisoituminen	12
4 KIRJAN TULEVAISUUS	17
4.1 Tilastotietoa	17
4.2 Digitaalinen vastaan painettu	19
4.3 Tulevaisuuden skenaarioita	21
4.3.1 Kirjan digitaalinen kehittyminen	22
4.3.2 Voiko kirja kehittyä analogisesti?	25
5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA HAASTETELTAVAT	29
6 MILLAINEN ON PAINETUN SANAN TULEVAISUUS?	31
6.1 Perinteinen kirja säilyy, lukeminen muuttuu	31
6.2 Digitalisoituminen muuttaa kirjamarkkinoita	32
6.3 Digitaalisellakin kirjallisuudella on ongelmansa	35
7 PAINAVA SANA	38
LÄHTEET	43
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opiskelujen aikana minulle on valjennut, että tahdon työskennellä tulevaisuudessa perinteisen painetun median parissa. Olin onnekas ja sain produktioosiokseni taittaa kovakantisen kirjan. Kirjan markkinointi ja myyminen eivät olleet minun osa-alueeni, vaan se kuului tilaajalle, mutta minua kiinnostaa, houkuttaako perinteinen kirja vielä kuluttajia ja eritoten missä formaatissa. Olen myös töissä neljä kertaa vuodessa ilmestyvässä aikakauslehdessä, joka taistelee, muiden lehtien muassa, digitalisoituvaa mediaa vastaan ja painiskelee lehdistöalan arvonlisäveron nousemisen aiheuttamissa ongelmissa. Tutkielmani aihe on hyvin ajankohtainen, ja tekeillä on useita tutkimuksia ja kirjallisuutta alaan liittyen. Murros on todellisuudessa kuitenkin kestänyt jo useamman vuosikymmenen ajan, joten vanhempaakin kirjallisuutta esimerkiksi e-kirjoista löytyy huomattavissa määrin. Tutkielmani lähteiksi olen pyrkinyt löytämään näistä kirjoista keskeisimmät.

Media alalla kuohuu tällä hetkellä, ja perinteisemmät mediat alkavat menettää jalansijaa. Olen jo hetken aikaa seurannut kiinnostuneena tätä tapahtumaa. Oma kiinnostukseni ei rajoitu pelkästään uuteen tekniikkaan, vaan syihin ja pitkäaikaisiin kulttuurillisiin seurauksiin tästä murroksesta. Minua kiinnostaa myös, onko suhteemme painotuotteisiin ja erityisesti kirjaan muuttumassa?

Myös oma työllistymiseni alalla riippuu paljon siitä, millaiseksi paino-ala muodostuu lähitulevaisuudessa. Perinteiset mediat koettavat löytää uusia keinoja pysyä jaloillaan usein tukeutuen digitalisoitumisen tuomiin etuihin. Tutkielmasani yritän selvittää, millaiset mahdollisuudet perinteisellä painetulla kirjalla on pysyä pinnalla. Onko painetulla aineistolla muuta mahdollisuutta kuin osallistua suureen digitalisoitumisen prosessiin? Tutkielmassa lähestyn aihetta enimmäkseen perinteisen kirjan kautta, sillä se on ollut edelläkävijänä digitalisoitumisprosessissa. Tavallisen kirjan muuntuminen tuntuu myös aiheuttavan eniten mielipiteitä. Tutkielmassa pohdin myös hieman, mitä kirjan formaatin muutos vaikuttaa alalla työskenteleviin tahoihin.

Hieman pienempään rooliin tutkielmassani olen jättänyt kaikenlaisen teknisen kehityksen ruodinnan, sillä se on tavallaan epäoleellista, kun tutkitaan mitä muutoksia digitalisaatio aiheuttaa ihmisten käyttäytymisessä. On selvää, että tekniikka muuttuu jatkuvasti, joten perehdyn tutkielmassani hieman hitaammin tapahtuvaan muutokseen eli ihmisten käyttäytymiseen. Toki myös tekniikkaa sivutaan hieman tärkeimmiltä osin. En myöskään keskity tutkielmassa kirjankustannuksen ja painattamisen alan syövereihin, sillä tästä osasta digitalisaatiota olisi tehtävä oma erillinen tutkielmansa. Näitäkin asioita sivutaan vain selventävänä osana muuta tutkielmaa.

Aloitan lyhyellä painoalan historialla alkaen kirjapainannon alkupäivistä. Historiikissa kerrotaan, miten tämänhetkiseen tilanteeseen on päästy ja myös muiden mediumien aiheuttamia syitä painoalan murrokselle. Siinä myös kerrotaan tarkemmin, mitä tämä paljon puhuttu murros käytännössä tarkoittaa. Tämän jälkeen selvitän, mitä aiheesta on jo aiemmin tutkittu ja tiedetty.

Tutkielman pääkysymyksiä selvittääkseni haastattelen kolmea alan parissa työskentelevää vaikuttajaa ja yritän muodostaa haastatteluiden perusteella kuvaa mitä kirja-alan eturivi odottaa tulevaisuudessa muuttuvan ja millä lailla he uskovat sen vaikuttavan omaan työnkuvaansa. Haastateltavat saavat myös pohdittavakseen, minkälaisia vaikutusmahdollisuuksia he uskovat painoalan eri toimijoilla olevan mahdollisiin formaattimuutoksiin. Yhteenvedossa yhdistetään aikaisempi kirjallinen materiaali ja haastattelut päätelmiksi siitä millainen tulevaisuus paino-alalla on edessä.

Tutkielmassa en pyri ottamaan kantaa digitaalisuuden puolesta tai vastaan, vaan tavoitteeni on objektiivisesti tutkia digitaalisuuden hyviä ja huonoja puolia ja etsiä jopa vaihtoehtoisia ratkaisuja painoalan tulevaisuuteen.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tässä luvussa määritellään tutkielmassa usein toistuvat käsitteet, ja sen mitä ne tarkoittavat tämän tutkielman kannalta.

Kirjallisuus, kirja: Kielitoimiston sanakirjan 2.0 (2011) mukaan kirja on ”nidos paperiarkkeja, joissa on tavallisesti painettua tekstiä, kuvia tai molempia.”

Kirja ja kirjallisuus on tässä tutkielmassa pyritty erottamaan toisistaan. Tässä tutkielmassa **kirjallisuus**-sana käsittää kaiken levitetyn tekstin, myös sähköisten lukulaitteiden avulla luettavana tekstin. Käytän hyperteksti-käsitteen luojan, Ted Nelsonin, määritelmää: ”Kirjallisuudella tarkoitan kaikkea informaatiota jota tallennamme ja levitämme.” (Saarinen, Joensuu, Koskimaa 2001, 23). Näin olen tässä tutkielmassa kirjan ja kirjallisuuden suurin ero on se että kirjat ovat materiaalisia, kirjallisuus ei.

E-kirja, digitaalinen kirja: Tässä tutkielmassa puhun digitaalisesta kirjallisuudesta, jota edustaa myös e-kirja. Lukiessa täytyy kuitenkin muistaa, että kaikki digitaalinen kirjallisuus ei ole e-kirjallisuutta, vaikka kaikki e-kirjat ovat digitaalista kirjallisuutta. E-kirjalle itselleen ei ole yhtä hyväksyttyä määritelmää. Tässä tutkielmassa nimitys kattaa kirjallisuuden, joka luetaan sitä varten tarkoitettujen lukulaitteiden avulla. Raine Koskimaa(1999) on jaotellut digitaalisen kirjallisuuden neljään osaa: painetun kirjallisuuden digitointeihin, uuden vain digitaalisesti julkaistuun kirjallisuuteen, digitaalisen uusia mahdollisuuksia käyttävään kirjallisuuteen ja verkkokirjallisuuteen. Tästä huomataan että digitaalisen kirjallisuuden kategoriaan kuuluu varsin suuri määrä tekstiä.

Digitalisaatio, digitalisoituminen: Painetun materiaalin muutosprosessi sähköiseen muotoon.

Painoviestintä: Kirjallisuus käsitteenä sisältyy painoviestintään, joka on Kielitoimiston sanakirjan 2.0 (2011) mukaan: ”viestintää painatteiden avulla”. Se siis käsittää kaiken painetun materiaalin. Digitaalinen viestintä ei ole painoviestintää, vaikka esimerkiksi sähköpaperi on näiden alojen rajapinnoilla.

Verkkomedia: Verkkomedia yhdistää kuvaa, ääntä, liikkuvaa kuvaa ja tekstiä. Verkkomedia voi luoda uusia sosiaalisia vuorovaikutussuhteita ja -tiloja yhdistelemällä monia pisteitä moniin pisteisiin, joista jokainen voi olla lähettäjä tai vastaanottaja. Esimerkkejä verkkomediasta ovat internet, videokonferenssit ja sähköiset postipalvelut. (Kuutti 2008, 254.)

Hybridimedia: Hybridimedia tarkoittaa eri medioiden, sisältöjen ja toiminnallisuuden yhdistämistä. Erityisesti käsite viittaa kuitupohjaisten tuotteiden (paperi tai kartonki) ja digitaalisen median lähentymiseen. (Määritelmä vs. hype, Petri vasara 2004, hakupäivä 24.4.2012.)

3 PAINOALA HISTORIAA

Kirjan yli 500-vuotinen historia on täynnä formaattimuutoksia. Varsinainen kirjallisuus on alkanut suullisen tekstin kokoamisella ensin koodeksi-muotoisena papyruskääröihin, pergamenttirulliin ja siitä kirjapainon kehittymisen jälkeen perinteiseen painettuun kirjaan. Tätä nykyä maailmassa painetaan joka vuosi noin 3 miljardia kirjaa. (Kirjapainon kehitys, Kansalliskirjasto 2012, hakupäivä 1.2.2012.)

Kirjan historian tutkiminen auttaa ymmärtämään, mikä on oman aikamme kirjan konteksti. Nykypäivän kirja-alan piirteitä ovat ainakin nopeat tiedonsiirtoyhteiset, medioiden yhdistyminen sekä kansainvälistyminen. Kirjaan vaikuttavat muiden mediumien lisäksi kulttuurin ja talouden kehittyminen. (Paavinheimo 2006, 153.)

Digitaalinen kirjallisuuskäänne ei ole ihan uusi asia. Sähköisen kirjallisuuden alkuketkenä pidetään yleisesti Michael Hartin Gutenberg-projektin aloittamista vuonna 1971 (The History and Philosophy of Project Gutenberg by Michael Hart, Gutenberg.org, hakupäivä 17.4.2012). Tämän myötä tekniikka ja käyttöliittymät ovat parantuneet huimasti, ja digitaaliset kirjat ovat lähes kaikkien ulottuvilla. Tässä luvussa käsittelem kirjjan formaattihistoriaa lyhyesti, aina kirjapainannon alusta lähtien, sekä tutkin digitaalisen kirjan syntymistä.

3.1 Kirjapainannon alkupäivät

Kirjan nykymuotoisen kehittymisen mahdollistavan kirjapainotekniikan alkusysäys oli paperin keksiminen ja sen vakiintuminen kirjoituslajustana 1400-luvulla. 1400-luvulla myös yhteiskunnallinen kehitys ja sen aiheuttama kirjallisuuden kulutuksen lisääntyminen oli saavuttanut sellaisen asteen, että kirjallisuutta ei pystytty käsin kopiaimalla tuottamaan tarvittavia määriä. Erityisesti katolinen kirkko tarvitsi uusia innovaatioita sanomansa tehokkaaseen levittämiseen. Kirjapainannon keksijänä pidetään Johannes Gutenbergia, jonka keksimää kirjapainoa käytettiin lähes muuttumattomana 1900-luvulle asti. Hän ei kui-

tenkaan ole ainoa, joka tuohon aikaan kehittäi uusia painoteknisiä ratkaisuja. Ensimmäiset painetut kirjat olivat inkunaabeleita. Käsinkirjoitettu kirja kulki kuitenkin vielä pitkään painetun kirjan rinnalla, minkä vuoksi painetun kirjan sen kehittyminen oli hidasta. Painetun kirja merkittävä etu oli kuitenkin sen pienempi koko, mikä mahdollisti kirjan hinnan alenemisen ja näin ollen suuremman menekin. (Kirjapainon kehitys, Kansalliskirjasto 2012, hakupäivä 1.2.2012.)

Kirjapainon keksimisen merkittävyyttä on myös kritisoitu. Scott D.N. Cook esittää artikkelissaan *Techological revolution and the Gutenberg myth* (1996, 71), että elleivät ensimmäiset painetut kirjat olisi muistuttaneet lähes täysin käsin kirjoitettuja manuskriptejä, kirjapainaminen olisi saatettu ohittaa vain epäonnistuneena kokeiluna. Tämä seikka on hyvä pitää mielessä, sillä kirjan digitalisointi voi verrata myös ”gutenbergilaiseen vallankumoukseen”. Tällä kertaa vain painokoneen asemaa ajavat digitaaliset lukulaitteet. (Cook 1996, 71.)

1500-luvulla painettu kirja vakiinnutti itsensä, ja sitä alettiin muokata luettavammaksi. Tällöin myös typografiaan sekä muuhun ulkoasuun alettiin kiinnittää huomiota. Merkittävänä uutuutena tuli viitteiden keksiminen, minkä vuoksi oli mahdollista luoda esimerkiksi tieteellistä keskustelua eri kirjojen välillä. Viittauksen helpottamiseksi teksti jaettiin kappaleisiin ja alettiin käyttää sivunumerointia ja sisällysluetteloa. (Kirjapainon kehitys, Kansalliskirjasto 2012, hakupäivä 1.2.2012.) Tämä rakenne on säilynyt nykypäivään saakka, ja pitkälti määrittää myös digitaalisen kirjan rakenteen. Verkkokirjassa rakenne saattaa olla poikkeava, sillä se perustuu paljon hypertekstuaalisuuteen.

1500-luvulla kirjamessut myös yleistyvät, ja tekivät kirjoja tunnetummaksi. Myös kirjojen mainostaminen alkoi, aluksi kuitenkin vain kirjojen etu- ja takasivuilla mainostettiin saman kirjailijan muita teoksia. (Paavinheimo 2006, 146.)

1600-luvulla alkoi kirjojen mainostaminen lehdissä. Samaan aikaan kuitenkin kirjapainanta koki notkahduksen, kun kansa alkoi vaatia laadukkaampaa jälkeä, mutta notkahdus korjaantui taas 1700-luvulla, jolloin etenkin Ranskan seurapiirit alkoivat uskoa kirjaan monipuolisena käsityönä, kauniina esineenä. Lukemisen harrastamisesta tuli 1700-luvulla yleisempää, ja kirjallisuuden tarve lisääntyi.

Samalla syntyi myös uusi kirjallisuuden laji: romaani. (Kirjapainon kehitys, Kansalliskirjasto 2012, hakupäivä 1.2.2012.)

1700-luvulta lähtien kirja on jatkanut voittokulkuaan. Kirja ja painoala ovat teknologioita, ja siksi ne ovat siis olleet aina sidoksissa muuhun teknologiseen ja taloudelliseen kehitykseen. Erityisesti valaistuksen ja rautateiden keksiminen 1800-luvulla vauhditti kirjan leviämistä ympäri maailman. Tällöin kirjan lukeminen oli mahdollista missä vain. 1800-luvulla myös kirjateollisuus muotoutui lähes nykyiseen malliinsa. Vielä kirjapainannon alkuaikana paino hoiti lähes koko tuotantoketjun painosta julkaisuun ja jakeluun. Nyt kirjan kustantaja ja painaja saattoivat olla eri paikoissa, ja kirjan julkaisun hoiti erillinen taho. Kirjakauppoja ja kirjastoja alkoi syntyä. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001, 20.)

Kirjan kehittymiseen on vaikuttanut myös kulttuurillinen kehitys. Teollinen vallankumous 1700- ja 1800-lukujen taitteessa mahdollisti lisää vapaa-aikaa ihmisille, joten heillä oli tarvetta saada lisää tekemistä. Kirjallisuudesta tuli yleinen harrastus myös työväenluokan keskuudessa. Samalla myös itse kirjallisuudella on ollut merkittävä osa kulttuurisessa kehittämisessä, nehan kuitenkin olivat ensimmäisiä tavaramuodossa levitettäviä kulttuurituotteita. (Lehtonen 1998, 90,123.) Walter Ongin (1988) mukaan juuri kirjapainotaidon keksiminen ja lukemisen yleistymisen on muokannut meistä niitä moderneja yksilöitä joita olemme. Lukeminen kannatti yksilöllistä mietiskelyä ja asioiden tarkastelua. Tämä on ollut erityisen tärkeää tieteelliselle kehityksellemme. (Ong 1988, 112)

3.2 Nykypäivän kirja ja digitalisoituminen

Nykymuotoinen kirja ei olisi mahdollinen ilman kulttuurillista ja yhteiskunnallista hyväksyntää sekä teknistä kehitystä. Tämä sama prosessi on kyseessä myös kirjan digitalisoitumisen aikana. Vaikka ei välttämättä olisi koskaan ollut tarvetta tuoda digitaalista kirjaa saataville, se kuitenkin otettiin vastaan pienellä varauksella. Tekninen kehitys on mahdollistanut digitaalisen kirjan paremman käytettävyyden ja näin ollen hyväksynnän isompien kansanjoukkojen silmissä. Ennen kuin digitaalinen kirja todella lyö itsensä läpi, on tapahduttava lisää teknisiä muutoksia. Mutta mistä tämä kaikki sai alkunsa?

On selvää että, painoala ja kirjoittaminen ovat digitalisoituneet jo pitemmän aikaa, ja esimerkiksi kirjailijat tekevät työnsä jo kokonaan digitaalisesti. Digitalisointiprosessi on siis lähtöisin kirjan tuotantoketjun alkupäästä, kirjailijan käyttämän tekstinkäsittelyohjelman kautta modernisoituneeseen painotekniikkaan. Kirja itsessään on kuitenkin säilyttänyt oman analogisen muotonsa, ehkäpä jopa kaiken järjen vastaisesti. Painotuotteen tuotantoketjun loppupään muutos näkyy kuluttajalle paljon selkeämmin kuin alkupään tekniset muutokset. (Saarinen ym. 2001, 38.) Tutkielman haastattelujen perusteella pyrin selvittämään onko perinteinen painettu tuote, ja varsinkin kirja siis niin vedenpitävä formaatti, ettei se tule koskaan katoamaan?

Tämän hetkisessä kirjan digitalisoinnissa on kyse painotuotteen ja teknologian entistä tiiviimmästä suhteesta (Ekholm & Järvinen 1999, 3, 32). Onhan perinteinen kirja, siinä missä lukulaittekin, väline, joka tekee lukemisesta mahdollista, joten ehkä olisi aika unohtaa, että painettu kirja olisi jotenkin epätekninen. Leena Krohn rinnastaa teoksessaan *Kynä ja kone* (1996) kirjan jopa enemmän koneeksi kuin artefaktiksi sen ominaisuuksien perusteella. Hänen mukaansa kirjan ”käynnistämiseen” tarvitaan kuitenkin sen tekstiä ymmärtävää lukijaa. Kirja herää eloon hyvin monella tavalla, kun sitä aletaan lukea. Lukemattomuuden tilassa se on hyvin passiivinen esine, mutta sitä käytettäessä se todella herää eloon ja on kone, joka toimii vain ymmärtämisellä. Tämä seikka ei Krohnin mielestä muutu, vaikka kirja menettäisi nykyisen olomuotonsa. Kirja itsessään on kokonaan valmis esine: kaikki tarvittava on siinä itsessään ja käyttäjän suhteessa. (Krohn 1996, 42- 41).

Kirjan digitalisointiprosessin voidaan katsoa alkaneen Michael Hartin Gutenberg-projektista vuonna 1971. Projektissa on tarkoitus skannata vanhoja painettuja kirjoja sähköiseen muotoon. Tällä hetkellä Hartin projekti on maailman suurin ilmaisten sähköisten kirjojen kokoelma. Pohjoismaissa samalla asialla on Runeberg-projekti. Alun alkaen digitoimisprosessi oli hyvin epätarkka ja hidas, mutta teknologian nopea kehittyminen on saanut sen uusin mittasuhteisiin. (Tätä on odotettu: sähkökirja saapuu Suomeen, *MirkoPC* 2011, hakupäivä 1.2.2012.) Kuten Ekholm kirjassaan *Digitalisoituva julkaisukulttuuri* kertoo,

Michael Hart on kuitenkin todennut Gutenberg-projektia aloitellessaan, ja vielä varsin todenmukaisesti, että:

”Kahdenkymmenen tai kolmenkymmenen vuoden kuluttua on olemassa jokin vempale, jota tenavat kantavat takataskussaan ja sisällä on kaikki, mukaan lukien kirjamme jos he haluavat”. (Ekholm & Järvinen 1999, 3, 32.)

Gutenberg ja muut digitointihankkeet ovat merkittävästi edistäneet humanistista kulttuuria (Paavinheimo 2006, 147).

Ensimmäiset aidosti digitaaliset yleisölle tarkoitetut materiaalit tulivat käyttöön Suomessa 1980-luvulla. Digitaalisten tuotteiden julkaisemisen voidaan katsoa alkaneen cd-romin ja internetin yleistyessä. Suomessa ensimmäisiä digitaalisia aineistoja olivat oppimateriaalit ja muu tieteellinen aineisto. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001, 131.) Kaupallisia digitaalisia lukulaitteita alkoi tulla ensimmäisen kerran markkinoille vuonna 2000, jolloin niiden odotettiin murtavan pian tiensä valtavirran suosioon ja vievän aikaa muiden mediumien seuraamiselta. The Economist-lehden analyytikot arvioivat vuonna 1997 että ”vuoteen 2000 mennessä sähköiset tuotteet voivat käsittää jopa 40 % julkaisuteollisuuden kokonaisliiketuotosta”. Toisin kuitenkin kävi. Lukulaitteet eivät olleet vielä teknisesti tarpeeksi kehittyneitä, saatavilla olevaa sisältöä oli aivan liian vähän, ja muut mediat, kuten sanomalehdet, eivät ehtineet mukaan ollenkaan. (MikroPC 2012, hakupäivä 1.2.2012.)

Läpimurto tapahtui viimein vuonna 2007, jolloin Amazon julkaisi ensimmäisen verkkokirjakaupan, sekä ensimmäisen kelvollisen lukulaitteen, Kindlen. Sitten lukulaitteita on tullut useilta valmistajilta, ja e-kirjojen saatavuus on lisääntynyt huimasti. Nykyään lähes jokainen elektroniikkavalmistaja on laittanut lusikansa soppaa lukulaitteiden valmistuksessa, muiden muassa Apple, Sony, Amazon ja Bokeem. Tällä hetkellä lukulaitteiden kehitys on mennyt suuntaan, jossa niiden käyttötarkoitusta laajennetaan enemmän pieniin tietokoneisiin päin. Varsinaisen lukulaitteen etuna on sen edullisuus ja helppokäyttöisyys. Lukemiskokemuskin on nykyään jo lähes samalla tasolla kuin painetussa kirjassa. Kannettavan tietokoneen etuna on taas sen interaktiivisuus: luettavaan tekstiin on

mahdollista upottaa vaikkapa linkkejä internettiin. Tätä ominaisuutta käyttävät varsinkin lehdet hyväkseen. Tällä hetkellä myös matkapuhelimista on tulossa lukulaitteita, mutta varsinkin näytön koko rajoittaa toistaiseksi tätä kehitystä. Tulevaisuuden matkapuhelimia ei kuitenkaan käytetä niinkään puhumiseen kuin sisältöjen jakamiseen. (Saarinen ym. 2001, 57, 121.)

Olettaisin, että jaettava sisältö taas vaikuttaa kasvavan jatkuvasti älypuhelimien yleistyttyä. Digitaalisten kysynnän kasvu on siis periaatteessa sitä, että yhä useammalla ihmisellä on pääsy käsiksi sisältöön.

Kirjallisuuden kehitys seuraa jollain lailla mediuumeissa ja käyttöliittymissä tapahtuvia muutoksia. Eniten siihen kuitenkin vaikuttavat itse painetun median lukijoiden käyttötottumukset. Tänä päivänä käsitys lukemisesta on laajentunut valtavasti 1900-luvun alusta. Tekstejä luetaan päivittäin television ruudulta ja verkosta. Verkossa myös näennäisesti eriarvoiset tekstit ovat samanarvoisia. Esimerkiksi mainosteksti saa saman arvon kuin lyhyt katkelma klassikkoromaanista. Tällainen asteittainen asenteen muuttuminen lukemista kohtaa saa aikaan hyväksyntää, myös perinteistä lukemista muuttavaa digitaalista lukemista kohtaan. (Ekholm & Järvinen 1999, 3, 32.) Lukemisen tyylin lisäksi aika ja paikka jossa luetaan, ovat kokeneet muutoksia. Painotuotetta ei välttämättä toimiteta enää suoraan kotiin, vaan sitä pystyy lukemaan vaikkapa puhelimesta linja-autossa istuessa. Samanlaista käytösmallia todistaa esimerkiksi äänikirjojen yleistyminen, joita voi ”lukea” muullakin kuin kotona. Kirja on sinänsä helppo kuljettaa mukana, mutta entäpä sitten kokonainen kirjasto lukulaitteen sisässä, josta voi valikoida mieleisen tekstin? Tämä suuren informaatiotulvan vuoksi lukeminen on muuttunut myös laadultaan valikoivammaksi. Ihmiskunta on jo jonkin verran sisäistänyt verkkoajan lukemisen perusteet, jossa kaikki löytyvä tieto ei ole tarkoitettu luettavaksi, vaan siitä on tarkoitus selailla vain mahdollisesti itseä kiinnostavat osat. Tällaista lukemista kutsutaan epälineaariseksi lukemiseksi. (Voiko verkko sivistää? ,Parlamenttikirjaston blogi 2010, hakupäivä 2.2.2012.)

On ollut myös paljon keskustelua, vaikuttavatko nykypäivän erilaiseksi muuttuneet lukutavat meidän ajatteluumme? Tampereen yliopiston tuottamassa haastattelussa Mikko Lehtonen uskoo, että emme ainakaan ole tyhmentyneet mas-

sainformaation tulvassa. Hän jopa uskoo, että nykyihminen on tottunut suodattamaan monimutkaisempia mediasisältöjä, ja näin ollen niiden tuottajatkin olettavat ihmisten haluavan sisältöjä, jotka pistävät heidät ajattelemaan. Nykyään on myös totuttu etsimään laadukasta sisältöä muun sisällön seasta.

Painotuotteen kehitys on tähän päivään mennessä ollut sitä, että uudet teknologiat ovat vain laajennuksia ja lisäosia vanhoille teknologioille. Voimme vain miettiä tuoko tulevaisuus tullessaan uusia formaatteja, jotka syrjäyttävät vanhan teknologian kokonaan? Jokainen nykyään tuotettu kirja on kuitenkin jo esille tullessaan käynyt pitkällisen elektronisen prosessin, minkä vuoksi sen painoaineiston digitalisoiminen on entistä helpompaa ja houkuttelevampaa. Kustantamoille elektronisen kirjan valmistaminen ja markkinointi on huomattavasti riskittömämpää ja halvempaa kuin perinteisen painotuotteen. (Ekholm & Järvinen 1999,1-2.)

4 KIRJAN TULEVAISUUS

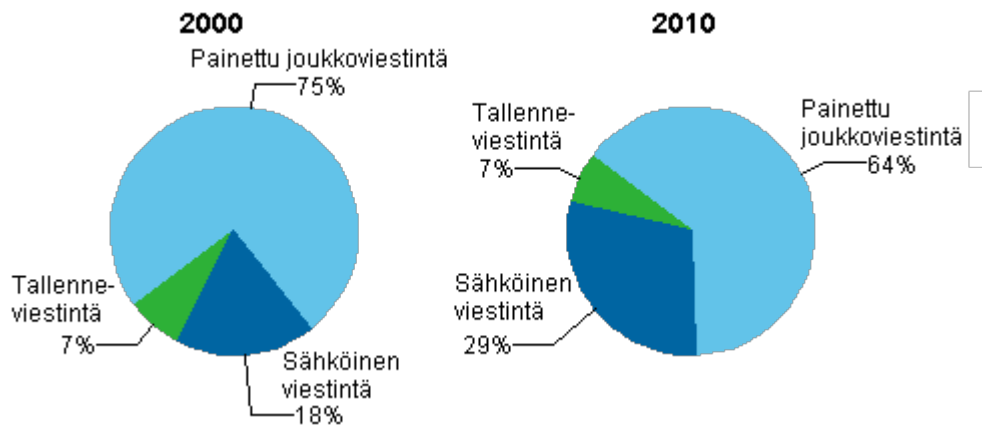
Tulevaisuuden ennustaminen, futurologia, on oma tieteenalansa joka pyrkii kartoittamaan selkeitä suuntauksia tulevaisuudesta. Ongelmana kuitenkin on että tulevaisuutta ei ole ennalta määritelty, eikä se ole oikeastaan ennakoitavissa. Siihen voidaan kuitenkin vaikuttaa valinnoilla. Siksi arviot tulevaisuudesta ovat enemmänkin todennäköisyyksiä, uhkien ja mahdollisuuksien kartoittamista. (Futurologia, Suomisanakirja.fi, hakupäivä 25.4.2012.)

Internetin yleistyttyä kulttuuriaineistoa tuotetaan ja kuulutetaan enenevässä määrin digitaalisessa muodossa. Kirjallisuudelle on käymässä samalla tavalla kuin cd- ja äänilevyille internetistä ladattavan sisällön kanssa jonka euromääräinen myynti kasvoi lähes 90 prosenttia vuonna 2010. Myös kirjatutannossa painettujen hakuteosten määrä on vähentynyt, koska internet tarjoaa ajantasaista tietoa. (Kulttuuritilasto 2011, Tilastokeskus 2012, hakupäivä 4.4.2012.)

Mediassa digitaalisen kirjallisuuden noususta ja painoalan tuhosta on puhuttu jo jonkin aikaa. Välillä julkaistaan positiivisia uutisia siitä, miten verkkolehti ei ole onnistunut varastamaan sanomalehtien lukijoita, ja välillä tuomion välkähdyksiä, jossa maalataan synkkää tulevaisuutta perinteiselle kirjalle. Tämä kaikki tuntuu hyvin ristiriitaiselta, ja siksi halusin ottaa asiasta selvää. Tässä osiossa pureudun jo tutkittuun painetun median tulevaisuuteen. Luvussa vertaillen myös digitaalisen ja perinteisen kirjallisuuden eroja ja raotan ovea mahdollisiin tulevaisuuden skenaarioihin.

4.1 Tilastotietoa

Kiistämätön tosiasia on, että painetun median osuus on pienenemässä mediemarkkinoilla. Kuten kuvasta 1 voi todeta, Tilastokeskuksen vuonna 2011 julkaiseman tutkimuksen mukaan vuosituhannen vaihteesta graafisen viestinnän osuus on laskenut yhteensä 11 prosenttiyksikköä. Sähköisen viestinnän osuuttaas on kasvanut saman verran.

Kuva 1. Joukkoviestintämarkkinat 2000 - 2010 (Tilastokeskus 2011, hakupäivä 25.4.2012)

Kirjallisuudessa eri tuotenimikkeitä on painettu enemmän, mutta tämän on arvioitu aiheutuvan digitaalisuuden julkaisemisen aiheuttamasta julkaisukynnyksen laskemisesta. Tarjonta on myös lisääntynyt, kun verkkokaupat ovat tuoneet tarjolle myös ulkomaisia nimikkeitä. (Saarinen ym. 2001, 135.) Taulukosta 1 on myös havaittavissa digitaalisen kirjallisuuden hienoinen suosion kasvu.

Taulukko 1. Kirjallisuuden nettomyynti julkaisumuodoittain. (Suomen Kustannusyhdistys 2010, hakupäivä 25.4.2012)

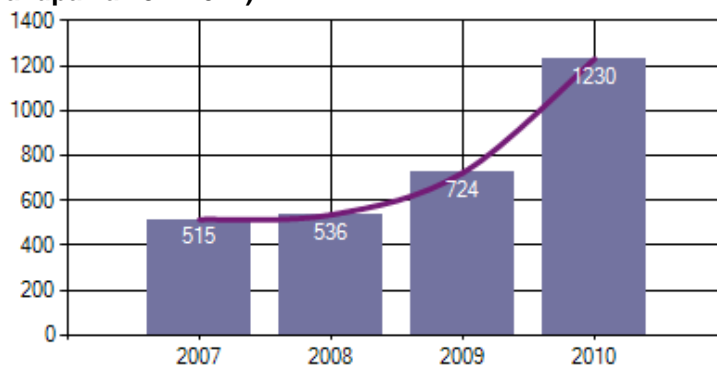
Painetut kirjat ja digitaaliset julkaisut yhteensä.

Aiempien vuosien kanssa vertailukelpoinen myynti vuonna 2010. Tarkennetulla tavalla ilmoitettu myynti vuonna 2010. Myynti, jota aikaisempina vuosina ei ole raportoitu.

	2007	2008		2009		2010		2010	2010
	milj. €	milj. €	%	milj. €	%	milj. €	%	milj. €	milj. €
Yhteensä	287,8	291,0	+1,1	268,3	-7,8	260,4	-2,9	274,7	14,3
Painetut kirjat	275,9	280,1	+1,5	256,8	-8,3	247,9	-3,5	262,2	14,3
Digitaaliset julkaisut	11,8	10,9	-8,1	11,5	+5,3	12,5	+9,0	12,5	-

Taulukossa 2 esitellään uusien digitaalisten julkaisuiden lisääntyminen vuosi vuodelta kappalemäärittäin.

Taulukko 2. Uudet digitaaliset julkaisut 2007-2010. (Suomen Kustannusyhdistys 2010, hakupäivä 25.4.2012)

4.2 Digitaalinen vastaan painettu

Ensimmäinen merkityksellinen ongelma digitaalitekniikkaan siirtymisessä on se, että ihmiset ovat taipuvaisia edelleen pitämään painettua tekstiä luotettavampana kuin digitaalista (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001, 37).

Lukeminen sinäsä on myös itseisarvo. Ennen varsinaista lukemista tutkiskellaan kirjan painoa ja muotoa. Selaillaan sisällysluetteloa ja hakemistoa, ja oletaan, että rakenne on lineaarinen. Digitaalisen kirjallisuuden ongelma on että on vaikea arvioida luettavaa tekstiä etukäteen yhtä vaivattomasti. Tiiliskiviromaania ei pysty erottamaan novellista, ja siksi lukukokemus muuttuu perustavanlaatuisesti. Kun esimerkiksi luemme verkkoteoksesta linkitettyjä kohtia, teoksen rajoja voi olla vaikea hahmottaa. Suhteemme kirjaan esineenä on myös hyvin erilainen kuin suhteemme tietokoneeseen, tai vielä uudempaan keksintöön, lukulaitteeseen. Kirja myös rytmittää lukemista eri tavalla kuin lukulaitteen näyttö. (Ekholm & Järvinen 1999, 38–39.) Paperi on vielä pitkään vertailukohta, mihin näytöltä lukemista verrataan (Saarinen ym. 2001, 49). Kirjan arvo on myös sen esi-neellisyydessä. Esimerkiksi lukulaitteen ulkokuori on aina sama, vaikka sisältö vaihtelee, mutta painetulla nimikkeellä on sille suunniteltu ja ominainen ulkoasu (Paavinheimo 2006, 55). Kirja saattaa vaikuttaa nykyaikana kömpelöltä, kun kaiken edellytyksenä on yhä nopeampi kommunikointi. Kirja kuitenkin pysäyttää lukijansa, tarjoaa jotain ideaalista ihmisten elämään. Digitaalinen uudistuminen vähentää kirjan sulkeutuneisuutta ja liittää sitä voimakkaammin muihin mediuimeihin.

Tavallista painotuotetta voi kuvailla sanoilla staattinen, kestävä, luotettava, intiimi ja helppokäyttöinen. Syy tähän on sen pitkään samankaltaisena pysynyt formaatti. Nämä ominaisuudet tekevät siitä sopivat tietynlaiselle kirjallisuudelle, kuten vaikkapa lineaarisesti luettaville romaaneille, mutta toimivat huonosti esimerkiksi päivitystä vaativille teoksille, kuten tietokirjoille. (Saarinen ym. 2001, 20.) Nopeaa päivitystahtia vaativat kirjat soveltuvat luettavaksi erityisesti internet ominaisuudet sisältävillä lukulaitteilla, sillä teksti on kirjailijan uudelleen muokattavissa ja päivitettävissä milloin vain. Lukulaitteen vahvuuksiin kuuluu myös lukijan kyky itse muokata tekstin olomuotoa, esimerkiksi suurentaa tekstin pistekokoa sitä tarvittaessa. (Ekholm & Järvinen 1999, 33.) Voitaisiin olettaa,

että vielä tällä hetkellä lisätyt digitaaliset elementit (videot, animaatiot yms.) ovat kuitenkin vain tukemassa painetun sanan vaikutusta e-kirjoissa. Ne lisätään painetun kirjan staattiseen olemukseen tuomaa lisämausteita (Kipphan 2001, 1010.)

Digitaalisen materiaalin helppo ja nopea päivitettävyyys houkuttaa myös painotuotteen kustantajia. Taloudellinen riskikynnys on huomattavasti pienempi, kun varastossa ei tarvitse pitää isoja määriä painokappaleita, vaan yksi digitaalinen kappale riittää rajattomaan levitykseen. Myöskin toimiala voi olla laajempi ja kustantaja voi esimerkiksi hoitaa myynnin vaikka kokonaan. Eri toimijat voivat siis suhteellisen helposti liukua toistensa toiminta-aloille. Digitaaliset prosessit kuitenkin edellyttävät toimijoilta uusien teknisten taitojen opettelua, sillä usein vanhat toimintamallit eivät ole enää mahdollisia. Nykyisessä maailmantilassa digitaalisuuden etuna on myös ekologisuus ja alenevat painokustannukset. (Saarinen ym. 2001, 79, 93.) Kustantajan eduksi voidaan myös katsoa se että digitaalisen kirjallisuuden avulla hän pystyy paremmin seuraamaan ostajan lukukäyttäytymistä (Paavinheimo 2006, 67). Kustantaja voi myös digitalisoida jo valmiiksi painetun tekstin sähköiseen muotoon. Muutoksissa tarvitsee vain huomioida valmiin materiaalin sopivuus eri formaatteihin, esimerkiksi väriasetusten, resoluution sekä tiedostomuotojen kannalta. (Kipphan 2001, 1010.) Tällä tavoin kustantaja pystyy saamaan isomman hyödyn samasta nimikkeestä. Voidaan myös otaksua kuluttajan vaikutuksen digitaalisen materiaalin tarjontaan olevan suurempi kuin painettuun materiaaliin, sillä digitaalisen materiaalin toimittaja pystyy huomattavasti nopeammin reagoimaan kysyntään.

Perinteisen kirjan ongelmana on sen hidas levitettävyyys, sen uusien kopioiden tuottaminen. Digitaalinen kirjallisuus ratkaisee tämän ongelman, sillä sen levitetävyyden rajat kulkevat siellä missä internetinkin. Siinä missä internetiä levitetään jatkuvasti ympäri maailman kehittymättömyksiäkin kolkkia, elektroninen kirjallisuus seuraa perässä. Digitaalista kirjaa arvosteltiin aluksi sen huonosta kannettavuudesta. Tavallinen kirja oli helpompi ottaa mukaan vaikkapa junaan, mutta nykyään lukulaitteissa pystyy kantamaan mukanaan kokonaista kirjastoa. (Paavinheimo 2006, 63.) Voisin kuvitella, että tulevaisuudessa opiskelijoiden ei tarvitsisi kantaa mukanaan monia kirjoja, vaan yhtä helposti käytettävää laitetta

johon pystyy lataamaan kirjoja oppilaitosten palvelimelimiltä. Kannettava lukulaitte toimii jo nykyään kuin vaikkapa Applen musiikkipalvelu iTunes, jonne voi ladata haluamaansa sisältöä. Tällaisessa mielessä painotuotteen kustantaminen on tullut hyvin lähelle musiikin kustantamista ja levittämistä.

Faktaa on myös se että ihmissilmä toimii parhaiten heijastuvan valon parissa (kirjan sivu) ja lukee 30–40% hitaammin ruudulta. On kuitenkin vain ajan kysymys, milloin lukulaitteiden teknologia yltää sille tasolle, että lukukokemus on teknisesti samanlainen kuin kirjan sivuilta luettaessa. Teknologisesta näkökulmasta ei siis ole mitään estettä sille, että digitaalisesti luettavat julkaisut jossain vaiheessa jopa ohittaisivat painetut. Kirjassa Digitalisoituva julkaisukulttuuri esitetään että ranskalaistutkijat (Morineau ym.) tutkivat vuonna 2004 e-kirjan ja painetun kirjan lukukokemuksia. Tutkimuksessa selvisi, että ne tarjoavat samanlaisen ymmärryksen luetusta tekstistä, mutta painettu kirja auttaa asioiden mieleen palauttamisessa paljon enemmän. Kirja muistuttavat itsestään helpommin, kuin vaikkapa tietokoneen kovalevyllä olevat tiedostot. Kirja luo siis merkityksiä jo pelkällä läsnäolollaan. (Ekholm & Järvinen 1999, 4-6)

Vaikka kaikki eivät heti sisäistäisikään digitaalista lukemista, digitalisaation suurin etu tulee olemaan asiakaslähtöinen palvelu, jolla voidaan tarjota asiakkaalle hänen tarpeidensa ja toiveidensa mukainen sisällön ja lukuvälineen yhdistelmä. Tuotokeskeisyydestä on siirryttävä palvelukeskeisyyteen, sillä sähköisessä muodossa olevat sisällöt ovat enemmän palveluja kuin tuotteita. (Saarinen ym. 2001, 63, 241.) Ainakin keskustelu digitaalisuudesta on tuonut esiin sellaisia epäedullisia piirteitä painetusta materiaalista, joista ei aikaisemmin välttämättä edes puhuttu.

4.3 Tulevaisuuden skenaarioita

Teoksessa Kirja 2010 (2001) toimittajat ovat keränneet asiantuntijoista koostuvan tutkijaryhmän, joka on määritellyt painomedian tulevaisuuteen vaikuttavan seuraavat asiat: politiikka, talous, sosiaaliset tekijät, teknologia ja ekologia. Liike-elämässä ne, jotka ensimmäisenä aistivat tulevaisuuden heikot signaalit ja reagoivat näiden mukaan, pystyvät pitämään yrityksen elinvoimaisena. Siksi ei

olekaan ihme, että painoalan muutokset ovat tällä hetkellä niin ajankohtaisia, että yrityksillä on meneillään suuri kamppailu, siitä kuka arvaa ensimmäisenä, mikä on tulevaisuuden suurin hitti.

Painoalan katsotaan olevan niin sanottu kypsä toimiala, joka on mukautunut vuosikymmenien saatossa omiin vakiintuneisiin toimintaprosesseihinsa. Ehkäpä juuri siksi muutokset ovat niin merkittäviä. Digitalisoituminen tuo kuitenkin mukanaan myös paljon asioita, joihin painoketjun toimija ei pysty vaikuttamaan, kuten verotuksen muutos tai uusien toimijoiden tuleminen alalle. Näihin asioihin sopeutuminen nopeasti tuo kuitenkin etuja kilpailijaan nähden. (Saarinen ym. 2001, 229–230.)

4.3.1 Kirjan digitaalinen kehittyminen

Elektronisen materiaalin yleistymien vaatii Jari Paavinheimon (2006) mukaan tiettyjä edellytyksiä: korkeaa teknologian tasoa, kehittyntä lukukulttuuria, kulttuurista avoimuutta, ostokykyisiä kuluttajia, riittäviä innovaatioita ja toimivaa tekijänoikeuskäytäntöä. Sähköinen teksti ei pysty kilpailemaan painetun kanssa niin kauan kuin sen valttina on vain sähköisyys. Se tarvitsee avukseen vaikkapa vuorovaikutteisuutta tai yksilöllisen muokkaamisen vaihtoehtoa (Saarinen ym. 2001,38).

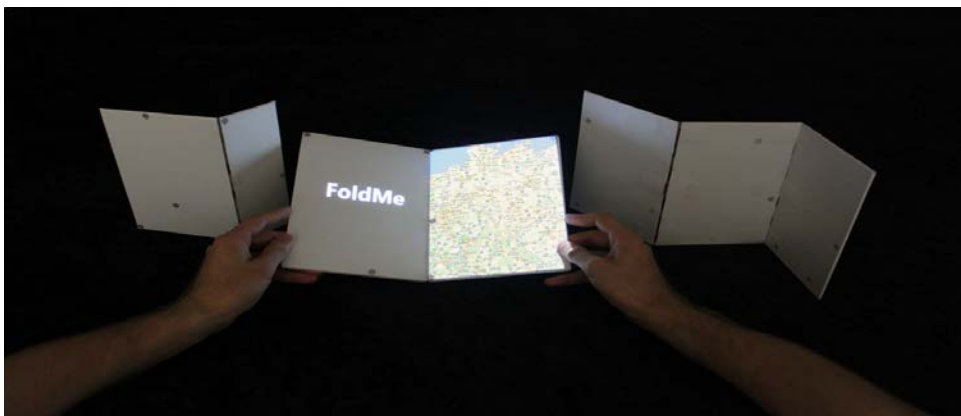
Digitaalisuuden suuri tuleminen vaatii sitä, että sen käyttöliittymät pysyvät täysin läpinäkyvinä. Ihmiset ovat jo sisäistäneet kirjojen lineaarisen lukemistyylin, joten muutos täysin erilaiseen hyperaktiiviseen rakenteeseen on tapahduttava vähitellen. Kulttuurillisesti digitaalisuuden kehittyminen vaatii siis uudenlaisen medialukutaidon kehittymistä. Mitä intuitiivisempi käyttöliittymä, luonnollisesti sitä enemmän kokemusta sen hahmottamiseen tarvitaan. (Ekholm & Järvinen 1999, 46.) Uudet lukutavat kuitenkin yleistyvät ajan myötä, ja sillä tavalla tulevat yhtä automaattiseksi kuin painotuotteen lukeminen, niin että lukemiseen ei tarvitse käyttää huomiota. Hypertekstuaalisuudessa on kuitenkin sellainen kiinnostava puoli, että sen lukemistapa jäljittelee hyvin paljon oman ajatustoimintamme rakennetta. Se siis muistuttaa spontaanista ja assosioivaa mielentoimintaamme. (Krohn 1996, 77.) Digitaalisen lukemisen läpimurtoon tarvitaan kuitenkin paljon

muutoksia ihmisyksilöiltä. Mika Mannermaan (2004) mukaan innovaatio on toteutunut todella vasta, kun puolet potentiaalisista käyttäjistä on ottanut sen omakseen. Digitaalinen lukeminen ei kuitenkaan vielä ole edennyt tähän vaiheeseen. 50 prosentin käyttöaste olisi mediankäyttäjille jo rutiinia. Kypsiä medioiden käyttöaste voi olla jopa 90 prosenttia. (Paavinheimo 2006, 79.) Leena Virtanen kuitenkin arvioi Helsingin Sanomien artikkelissaan (14.6.1999), että esimerkiksi verkossa lukeminen ei veisi aikaa perinteiseltä lukemiselta, vaan enemmänkin illalla seurattua medioita kuten televisiota.

Digitaalinen kirjallisuus on kuitenkin houkuttavaa mm. tekijänoikeudellisesti. Tekijänoikeuden haltija pystyisi teoreettisesti kontrolloimaan mitä osia kirjasta luetaan, kuinka monta kertaa sen voi lukea, ja voidaanko sitä esimerkiksi lainata. (Saarinen, Joensuu, Koskimaa 2001,155.)

Digitaalisia teoksia voisi myös teoriassa niputtaa yhteen, tai vaikkapa liittää teoksia osaksi jotain toista tuotetta (Saarinen ym. 2001,167). Vaikkapa hieman samalla tavalla kuin Sonera markkinoi liittymäänsä lisäämällä niihin mahdollisuuden käyttää Spotify-musiikkipalvelua ilmaiseksi. Tällainen muuntelu on hyvin helppoa alhaisinkin kustannuksin. Digitaalinen media ei kuitenkaan ole korvike painetulle medialle, kuten aikaisemmin oletettiin, vaan mahdollistaa vain uusien hybridimedioiden kehittymisen (Kipphan 2001, 1019). Se myös lisää perinteisen painetun kirjan elinikää.

Oletettavissa on myös, että kannettavien laitteiden teknologiat yhdistyvät tulevaisuudessa (Saarinen ym. 2001, 23). Tällä hetkellä markkinoilla on jo kannettava tietokone, jonka näytön saa irrotettua lukulaitteeksi (Asus Eee Pad Transformer Android 3.1 –tablet, Verkkokauppa 2012, hakupäivä 3.2.2012). Muistinäyttöjen uutta aaltoa taas edustavat sähköpaperit, joista esimerkkinä kuvan 2 Fold me- sähköpaperin luonnos. Nykyisten teknologioiden avulla on mahdollista valmistaa uudentyyppisiä taipuisia ja ohuita näyttöjä. Ne voisivat olla kaksipuoleisia, jolloin toiselle puolelle olisi mahdollisuus ladata luettavaa tekstiä samalla kun toista luetaan. (Kipphan 2001, 1014.) Tällä tekniikalla pystytään saavuttamaan paperin käyttömukavuus, keveys, kulmariippumaton luettavuus sekä jopa paperin tuntuma ja ulkonäkö.

Kuva 2. Fold- Me sähköpaperin luonnos. (Tested.com, hakupäivä 25.4.2012)

Sähkömuste taas koostuu läpinäkyvistä mikrokapseleista, joiden sisällä olevassa tummassa liuoksessa on vaaleita pigmenttihiukkasia. Kun partikkelit kuljetaan sähkömagneettisen energian avulla kapselin pinnalle, näytön väri muuttuu. Tätä ilmiötä kutsutaan elektroforeesiksi. Menetelmää pystytään siirtämään paperille tai muoville käyttämällä vaikka perinteistä painomenetelmää. (Saarinen ym. 2001, 24–26.) Tällaista teknologiaa hyödynnetään muun muassa nopeasti päivitettävissä mainostauluissa, koska se mahdollistaa lähes videomaisen kuvanpäivityksen, ja useamman mainoksen esittämisen lyhyen ajan sisällä. Myöskään kirjallisuudelle tämä ei ole vieras käsite. Energiataloudellisesti tällainen paperi olisi hyvä ratkaisu, sillä se ei kuluta virtaa kuin kuvaa muutettaessa. (Kipphan 2001, 1017.)

Digitaalisten painotuotteiden kehitystä ei kuitenkaan voi arvioida pelkästään nykyisen tekniikan tason perusteella. Kirja formaattina ei sinänsä tule koskaan olemaan valmis, vaan on aina sidoksissa aikansa formaattiin (Saarinen ym. 2001, 50). Olennaista on, millainen imago saadaan luotua kulloisellekin formaatille. On saatava varmuus siitä, millainen formaatti olisi esimerkiksi e-lukijaksi hyvä. Sen olisi kyettävä yhdistämään usean eri välineen, kuten vaikkapa tietokoneen ja kirjan, edut ja minimoimaan niiden haitat. (Paavinheimo 2006, 84.)

Tampereen Kaupunginkirjaston toteuttamassa haastattelussa (2011) professori Mikko Lehtonen pohtii miksi digitaalinen kirja on tullut suosioon niin hitaasti. Hänen mielestä syy piilee siinä, ettemme vielä voi erottaa itse kirjaa kaiken tek-

nisen hössötyksen takaa. Lehtonen siis esittää samaa kuin Ekholm ja Järvinen puhuessaan käyttöliittymän näkymättömyydestä kirjassaan Digitalisoituva julkaisukulttuuri. Lehtonen ei myöskään suuremmin hätäile, että e-kirjallisuus veisi nopeasti käyttäjiä painetulta kirjallisuudelta. Hänen mukaansa yliarvioimme digitaalisen kirjallisuuden lyhyen tähtäimen vaikutukset ja aliarvioimme sen pitemmän tähtäimen vaikutukset. Tämän hän pohjustaa siihen, että arkinen elämä on hyvin täynnä painettua sanaa, eikä hän usko sen ainakaan hyvin pian lähitulevaisuudessa muuttuvan. Hän epäilee asian olevan niin, että e-kirja on tällä hetkellä se elitistinen kirja teknologiafriikeille, kun taas painettu sana on vielä lähempänä perinteistä kantaa. Muissa tutkimuksissa tämä asia on tuntunut olevan juuri toisin päin, ja painettu kirja on se elitistinen. (Mikko Lehtonen 2011, Tampereen kaupunginkirjaston haastattelu).

4.3.2 Voiko kirja kehittyä analogisesti?

Yleinen kanta on, että painetun kirjan asema säilyy, mutta se saa uusia piirteitä. Tulevaisuudessa kirjan statusarvo saattaa kasvaa, ja se hankitaan ennen kaikkea esineellisyyden vuoksi. Siitä saattaa tulla myös kallis ylellisyys, johon vain harvoilla on varaa. Saattaa myös käydä niin, että vain "arvokkaat" tekstit julkaistaan painettuna kirjana, esimerkiksi kulttiromaanit ja muu kaunokirjallinen materiaali. Tulevaisuudessa painoalalla ovat uhan alla ainakin sellainen materiaali jota käytetään samankaltaisesti kuin interaktiivista mediaa: esimerkiksi tietokirjat, keittokirjat ja muut hakuteokset. Kirjaa ei siis voi mieltää pelkäksi sisällöksi, sillä silloin menetetään kaikki kirjan fyysinen arvo. (Ekholm & Järvinen 1999, 3, 6, 41.)

Kirjan teknologinen kehitys on enemmänkin sekä-että- kuin joko-taimallinen. Tämä on toiminut esimerkiksi radion ja television kohdalla (Panzar 1996, 2-151). Siksi ovatkin yleistyneet printtia ja mobiilia yhdistävät ohjelmat, kuten viivakoodinlukijaohjelmat, jotka tarjoavat mobiililaitteiden avulla luettavaa älykooditekniikkaa. Koodi pystytään sijoittamaan painotuotteeseen ja näin yhdistämään sen vaikkapa palveluntarjoajan internet sivuille. Näin pystytään kätevästi yhdistämään kaksi eri mediamuotoa. (Viljakainen, Bäck & Lindqvist 2008, 48). Myös muunlainen multimedia saattaa löytää tiensä painettujen kirjojen pariin, ja

niihin liitetään elementtejä joita voi käyttää vaikka tietoverkkojen kautta. Tällä tavalla painotuotteiden kehitys on liikkunut siihen suuntaan että niihin on lisätty äly- ja vuorovaikutteisuuspiirteitä. (Saarinen ym. 2001, 29, 212.) Jari Paavinheimon (2006) mukaan painetun materiaalin jatkaminen vaikkapa e-kirjaksi on vain tapa hakea tekstille monikäyttöisyyttä. Sähköistä ja painettua mediaa on myös koetettu yhdistää tietokoneeseen kytketyllä kynäskannerilla. Kynällä pyyhkäistään painotuotteeseen asetettua linkkisanaa, ja se esittää tietokoneen kautta vaikkapa lisätietoa kyseisestä sanasta. (Paavinheimo 2006, 94.)

Eräs tietty kirjan kustantamisen tyyli linkittyy hyvin vahvasti painetun ja digitaalisen rajapintaan. *Book-on-demand*-tapaisessa tuottamisessa kirjan myynti tapahtuu ennen painamista ja kirja varastoidaan digitaalisesti. Materiaali on siis aina käden ulottuvilla kun halutaan painaa uusi versio. (Paavinheimo 2006, 95.) Tällä tavoin minimoidaan myös varastokustannukset ja painettuihin kirjoihin sitoutettu pääoma. Myös kirjan päivittäminen on helppoa.

Tulevaisuudessa saattaa olla myös mahdollista, että itse kustantaja ei edes painata kirjoja, vaan ne lähetetään suoraan sähköisinä myyntiin vaikkapa kirja-kauppaan, jossa kauppa tulostaa tarvittaessa kirjan omassa toimipisteessään. On myös mahdollista, että kirja tulostetaan jopa loppukäyttäjän toimesta kotona ja sidotaan vaikkapa yksinkertaisella sidontalaitteella. Silloin kirjan toimitusketju lyhenee dramaattisesti, ja tämä todennäköisesti vaikuttaisi laskevasti hintoihin. (Saarinen ym. 2001, 107, 115.) Toisaalta Jan Strang (2001) arvioi, että mikäli tällainen kotitulostus lisääntyisi, se lisäisi perinteisen kirjan esineellistä arvoa: tulostetut kirjat päättyisivät helposti paperinkeräykseen.

Digitaalisuus siis lisää perinteisen kirjan käyttötapoja. Samalla syntyy myös painetun ja digitaalisen median hybridimuotoja, kuten vaikkapa nettiblogeista tehtyjä kirjoja ja kirjoihin kytkeytyviä verkkosivuja. (Paavinheimo 2006, 92). Digitaalisuuden aikana on myös tullut tavalliseksi kierrättää mediasisältöjä eri medioiden välillä. Kirjoista tehdään elokuvia ja mobiilipelejä, elokuvamusiiikkia myydään levyinä ja niin edelleen. Tulevaisuuden kirjankustantaminen suunnataankin yhä enemmän monimediakäyttöä varten. (Saarinen ym. 2001, 29, 212.) Perinteinen painettu media ja uudempi digitaalinen media siis tukevat toisiinsa hyvin. Yhdis-

telmänä niitä voidaan käyttää siten, että painettu materiaali tarjoaa laajaa huomiota ja peittoa, ja verkosta voi hakea tarkempaa tietoa. Myös kuluttajien aktiivisuuden hyödyntäminen ja kytkeytyminen verkon useisiin palveluihin mahdollistaa näkyvyyden kasvattamisen. (Viljakainen, Bäck & Lindqvist 2008, 6.)

Tällä hetkellä kirjojen online-myynti on vielä täydentävää myymälämyynnin lisäksi. On kuitenkin olemassa jo pelkästään kirjojen online-myyntiin erikoistuneita kirjakauppoja, kuten Amazon. Verkkomyynnin kehittäminen vaikuttaa kuitenkin olevan lähes elinehto kaikille kirjanmyyntipisteille. Verkko-ostamisen on arvioitu esimerkiksi Isossa-Britanniassa nousevan vuoden 2007 toteutuneesta 19 miljardista kolminkertaiseksi vuoteen 2012 mennessä. Suuren suosion harppauksiin saattaa vaikuttaa polttoainekulujen nousu sekä verkosta helposti saatavat ideat ja tuotteiden lisääntynyt tunnettavuus. VTT:n tutkimuksessa viitataan Itelän teettämään tutkimukseen, jossa todettiin, että erityisesti sisustus ja lahjatarat ovat suosittuja verkko-ostoksia. (Viljakainen, Bäck & Lindqvist 2008, 27.) On siis nähtävissä että kirjan verkkomyynti lisääntyy entisestään.

Jari Paavinheimo (2006) esittää tulevaisuuden kirjallisuudelle pelottavan skenaarion: Alati valikoivampi ja tehokkaampi lukutapa saattaa ajaa perinteisenkin kirjallisuuden muokkaamaan omaa tyyliään. Kirjailijat voisivat tulevaisuudessa kirjoittaa tiiviimmin ja merkitä vaikkapa juonen avainsanat erikoisfontilla. Teoksista voitaisiin myös räätälöidä eripituisia eri lukijoita varten. (Paavinheimo 2006, 93).

Jos yhteiskunta alkaisi voimakkaasti tukea digitaalista materiaalia, kuten vaikkapa oppikirjoja, on mahdollista, että tavallisen kirjan asema heikkenisi. Todennäköisesti kuitenkin painetun kirjan lukeminen vähenee hiukan, mutta ei oleellisesti. Samalla kuitenkin paperittomilta alustoilta lukeminen tulee lisääntymään. Tiedetyt kirjallisuuden lajit, taas löytävät paikkansa digitaalisuuden parista helpoiten. (Saarinen ym. 2001, 151, 207.)

Nähdäkseni kirjallisuuden tulevaisuuden kannalta on oleellista, kuinka hyvin lukulaite ja sitä seuraavat innovaatiot saadaan suuren yleisön tietoisuuteen ja kuinka suuri tarve niillä todellisuudessa on. En usko, että ihmiset haluavat vain

laitteita, joilla lukea jotain, vaan laadukkaan sisällön tuottaminen nykyajan valtavassa informaatiovirrassa nousee yhä tärkeämmäksi valtiksi digitaalisuutta hyödyntävien laitteiden kanssa. Digitalisoituminen kyllä tarjoaa uutuuksia, mutta vielä on epävarmaa, synnyttääkö se itsessään kysyntää, johon voidaan reagoida. Kysymyksiä on tällä hetkellä kuitenkin vielä valtava määrä. Vaarana on myös, että itse tekniikka nousee tärkeämmäksi kuin se, mitä sen avulla halutaan saada aikaan. Kirjallisuus ja sen merkitys ei kuitenkaan muutu, vaikka kaikki tieto siirtyisi digitaaliseen muotoon ja verkkoon, sillä kirjallisuutta ei ole olemassa, ellei sitä jaeta (Krohn 1996, 64).

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA HAASTETELTAVAT

Tutkielman pääkysymystä: ”Millainen on painetun kirjan tulevaisuus”, päätin lähteä selvittämään haastattelemalla alan vaikuttajia. Haastateltavakseni valitsin sekä digitaalisen kirjallisuuden edustajia että perinteisemmän painetun kirjallisuuden puolestapuhujia. Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, koska tutkielman aihe vaatii erityisperehtymistä alaan, eikä näin esimerkiksi joukkohaastatteluilla olisi saavutettu tarpeeksi perehdyttävää tulosta.

Haastattelukysymykset on laadittu etukäteen, ja ne on luotu tutkielman kirjoittajan omien huomioiden perusteella, tietopohjan hankkimisen jälkeen. Ne siis eivät anna absoluuttista kuvaa, koska keskityin tiettyihin osa-alueisiin enemmän kuin toisiin. Kysymykset löytyvät tutkielman lopusta, liitteestä numero yksi.

Haastattelu suoritin puolistrukturoidusti, jolloin kysymykset laadittiin siihen järjestykseen, missä niistä aiotaan kirjoittaa. Haastattelukysymykset lähetettiin sähköpostilla haastateltaville. Tällainen haastattelumalli sopi heille parhaiten, sillä kysymykset vaativat paljon pohdiskelua, ja näin kasvokkain haastattelussa olisi saatettu edetä liian nopeasti. Haastattelukysymykset lähentelevät tulevaisuudentutkimusta, joten haastateltaville on annettu vapaat kädet vastata kysymyksiin myös henkilökohtaisilla mielipiteillä. Haastattelukysymykset eivät olleet monivalintakysymyksiä, vaikka niistä olisi ollut helpompi koota aineisto, koska halusin, että haastateltavat esittävät oman mielipiteensä asiasta. Kehotin myös saatekirjeessä ottamaan asioihin kärkevästi kantaa. Kysymykset pyrin laatimaan mahdollisimman vähän johdatteleviksi. Kolmen haastateltavan vastauksia samoihin kysymyksiin vertailen mahdollisten yhteneväisyyksien ja myös eriävyyksien löytämiseksi.

Haastateltavaksi valitsin ekonomi Jussi Keinosen joka työskenteli Werner Söderström Osakeyhtiössä 13 vuotta, joista mainospäällikkönä kymmenen. Nyt hän työskentelee toimitusjohtajana Suomen ensimmäisessä pelkästään e-kirjoja kustantavassa yrityksessä E-painos. Yrityksen erityisalaa on muuntaa kirjoja luettavaksi tableteilla, lukulaitteilla ja älypuhelimilla. Yritys myös hoitavat e-

kirjojen myyntiä, markkinointia ja jakelua eri kanavien kautta ja tarjoavat osaamistaan myös neuvonantajana alalle.

Toinen haastateltava oli ekonomi Risto Väisänen. Hän on työskennellyt Gummeruksen palveluksessa vuodesta 1987 tietokirjojen kustannuspäällikkönä, yleisen kirjallisuuden kustannusjohtajana sekä osastopäällikkönä. Gummeruksen kehityspäällikkönä hän on työskennellyt vuodesta 2010 alkaen. Gummerus on Suomen vanhin yhtäjaksoisesti toiminut yleiskustantamo.

Viimeinen haastateltava oli Joni Pyysalo, joka on valmistunut filosofian maisteriksi Turun yliopistosta 1999 pääaineena kotimainen kirjallisuus. Hän on myös opettanut luovaa kirjoittamista samassa yliopistossa. Pyysalo on työskennellyt Suomen Kuvalehden kirjallisuuskriitikkona vuodesta 2001 lähtien ja on tällä hetkellä Yleisradion freelancer kulttuuritoimittaja. Hän on myös kirjoittanut useita runoja ja novellikokoelmia. Haastatteluun hänet valitsin Suomen kirjailijaliiton johtokunnasta, jossa hän on toiminut vuodesta 2005 lähtien. Hän on liiton taloustoimikunnan, kansainvälisen työryhmän ja kirjallisen lautakunnan jäsen. Hän on myös Littera Baltica - kirjallisuusyhdistyksen hallituksen jäsen.

6 MILLAINEN ON PAINETUN SANAN TULEVAISUUS?

Haastatteluissa selvitin perinteisen painetun kirjan uhkia ja mahdollisuuksia, kirjan käyttämistapojen muutoksia, sekä digitaalisen kirjallisuuden ongelmia ja hyötyjä painettuun kirjallisuuteen verrattuna. Lisäksi hain hieman mietteitä siitä mitä digitaalinen tulevaisuus toisi tullessaan sekä alalla työskenteleville että lukijoille.

6.1 Perinteinen kirja säilyy, lukeminen muuttuu

Suhtautuminen kirjaan on muuttumassa. Esimerkiksi Jussi Keinosen mukaan tähän on syynä jo lapsena opitut lukemistyyli. Jos jo lapsena opimme lukemaan lukulaitteilla, emme luo enää samanlaista suhdetta kirjan ulkomuotoon, vaan ehkä jopa enemmän pelkästään sen sisältöön. Risto Väisäsen mukaan kirjasta saattaa tulla enemmän kulutustavaraa, mihin tavallaan Keinonenkin viittaa arvellessaan lukemistapamme muuttuvan yhä lyhytjänteisemmäksi. Lisäksi hänen mielestään kiintymys kirjaan esineenä ja halu omistaa niitä on vähentymässä.

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että painettu kirja tulee jossain muodossa säilymään, ainakin ylellisyystuotteena. Keinosen mukaan osa painetun perinteisestä viehätysvoimasta on juuri se, että sitä voi selailla ja kosketella, sillä on oma tuntumansa. Tämän vuoksi se ei esineenä tule katoamaan. Väisänen uskoo, että kirjallisuudesta kaunokirjallisuus pitää eniten pintansa painettuna versiona, kun taas tietokirjoissa siirrytään yhä nopeammin sähköisiin versioihin.

Jokainen haastateltava kuitenkin uskoo sähköisen kirjallisuuden vievän osuutta painetulta kirjallisuudelta. Erityisesti Joni Pyysalo uskoo lukulaitteiden tulevaisuudessa tuomien, lähes rajattomien mahdollisuuksien vaikuttavan siihen, että painettu tieto on formaattina unohtuva. Näin hän puhuu muun muassa sanomajä aikakauslehtien tulevaisuudesta sähköistymisen varjossa:

Toiseksi videot, ääni, rajaton julkaisutila tekee aikakausi- ja sanomalehtien sähköversioista – päivitettävyyden lisäksi – ylivertaisia perinteiseen

paperiformaattiin verrattuna. Perinteinen paperiversio tuntuu edellisiin verrattuna järjettömältä. Paperiversio elää vielä suurten ikäluokkien totumuksen takia, tuskin enää parin vuosikymmenen jälkeen – jollei se ole joillekin ylellisyysesine, jota siksi tuotetaan edelleen. (Pyysalo 5.4.2012, sähköpostihaastattelu)

Kysyttäessä pitäisikö painetun kirjan haastateltavien mielestä säilyä, vastaukset olivat eriäviä. Pyysalo ajatteli asiaa myös ekologiselta ja kustannustekniseltä kannalta ja siksi näki, että painetun kirjan unohtuminen olisi ainakin näiltä kannoilta huomattava helpotus. Toisaalta hän suhtautui epäröiden niihin muutoksiin jota sähköinen kirjallisuus toisi tullessaan, esimerkiksi perinteisille kirjankustantamoille:

Toisaalta perinteinen kivijalkakirjakauppa voi alana kärsiä, samaten kustantamojen koko, rakenne, toimintatapa jne. voivat muuttua radikaalisti-kin helposti verkossa julkaistavan, jopa kenen tahansa julkaiseman, sähköisen formaatin myötä.(Pyysalo 5.4.2012, sähköpostihaastattelu)

Väisänen taas oli sitä mieltä, että painettu kirja on formaattina vielä lyömätön. Keinonen tavallaan täydentää tätä mainitsemalla, että painettu todennäköisesti tulee säilymään niin kauan kuin ihminen nauttii asioiden koskettamisesta. Fyysinen kirja on siis hänen mielestään ihmistä miellyttävä formaatti. Pyysalo kuitenkin esittää vastaväitteenä fyysisen kirjan olevan miellyttävä vain niille, jotka ovat oppineet sitä lapsuudesta asti käyttämään. Hänen mukaansa painetun kirjan intiimiys ei ole kiinni sen formaatissa, vaan tulevaisuuden sukupolvi kokee samaa intiimiyttä lukiessa persoonallisesta, itselle muokatusta lukulaitteesta. Väisänen tiivistää tämän siihen, että painettu materiaali saattaa menettää viehätystään sitä nopeammin mitä vähemmän sitä näkee. Tulevaisuuden painetun kirjan ostaja on siis todennäköisesti kasvanut pitämään niistä jo lapsuudessaan. Keinonen taas ei usko painetun kirjan menettävän viehätystään, vaikka tulevaisuudessa nuorempi sukupolvi saattaakin pitää sitä kömpelömpänä formaattina.

6.2 Digitalisoituminen muuttaa kirjamarkkinoita

Jussi Keinonen arvelee kirjan digitalisoitumisen olleen selvää jatkumoa kuva- ja musiikkialojen digitalisaatiolle. Hän tosin huomauttaa, että kirjan digitalisoitumi-

nen on ollut käynnissä jo yli 20 vuotta, jolloin sen kirjoittamisen ja editoimisen aputekniikka on alkanut muuttua digitaalisemmaksi. Väisänen on asiasta aika lailla samaa mieltä arvellessaan muun tietoteknisen kehityksemme vauhdittaneen kaiken informaation digitalisoitumista. Hänen mukaansa kirjan digitalisoituminen on ollut tässä suuressa mittakaavassa varsin hidasta.

Suurin syy digitalisoitumiseen on Väisäsen mukaan se, että nykyajan ihminen on kasvanut elämänsä tietokoneiden ja internetin ääressä, ja vaatii palveluja, jotka ovat yhtä helposti käsiteltävissä muodossa. Pyysalon mukaan myös kustantamot haluavat muuttaa malliaan digitaalisemmaksi, koska asiakkaat tahtovat sitä. Hänen mukaansa omalta osaltaan digitalisoitumista vauhdittaa hyvin paljon sen myötä tapahtuva kirjan tuottamisen halpeneminen ja yksinkertaistuminen. Pyysalon mukaan myös alat, joissa tiedon ajankohtainen seuraaminen on tärkeää, kuten lääketiede, talous ynnä muut vastaavat, ovat vauhdittaneet digitalisoitumisprosessia.

Kaikki haastateltavat uskovat kirjallisuuden markkinoiden muuttuvan valtavasti digitaalisuuden myötä. Keinonen ja Pyysalo uskovat erilaatuisen kirjallisuuden tarjonnan lisääntyvän, sillä digitaalinen kustantaminen on niin halpaa. Pyysalo laskeskelee että kirjan nettohinnasta putoaa noin 50 %, kun paino, jakelu, välitys ja logistiikkakulut käytännössä poistuvat. Tämä luonnollisesti lisää kirjallisuuden tarjontaa, kun lähes kelnelä vain on varaa julkaista kirja. Jussi Keinonen mainitsee, että perinteistä ”kustantajaa” ei enää oikeastaan tarvita, koska pääoman kirjan markkinoille tuomiseen ei tarvitse olla suuri. Joni Pyysalo arvelee seuraavaa kustannusyhtiöiden tulevaisuudesta:

Kustantamojen vakavaraisuus ja varallisuus, ja joka tapauksessa kate nousee, millä taas parhaassa tapauksessa voidaan panostaa kirjallisuuteen enemmän julkaisemalla enemmän, tai maksamalla kirjoittajille paremmin tai markkinoimalla tehokkaammin. Mutta on myös mahdollista, että isojen kustannustalojen aika on ohi ja kustannustehokkaammat kustannusyksilöt vievät markkinat. Yhden, kahden kustannustoimittajan ja yhden kahden myyjä-tiedottajan talot, jotka ulkoistavat markkinoinnin ja kirjan sähköisen valmistamisen jne., hoitavat vain käsikirjoitusten valikoinnin ja toimittamisen ja heidän rinnallaan myyjä-tiedottajat hoitavat myyntiä ja tilauksia talon puolesta, markkinointikampanjaa voivat vetää

näiden koordinoimina esimerkiksi mainostoimistot. (Pyysalo 5.4.2012, sähköpostihaastattelu)

Lisääntyvän kirjallisuuden keskellä Joni Pyysalo arvelee olevan yhä vaikeampaa löytää niin kutsuttua laatukirjallisuutta. Hän pelkää, että kirjasta on tulossa yhä tuottavampi tuote, jota myydään vain, jos se on kannattavaa taloudellisesti. Väisänen uskoo, että potentiaalisia menetyskirjailijoita ja kirjoja aletaan brändätä ja tuotteistaa suuremman edun saavuttamiseksi.

Digitaalisen kirjallisuuden vaarana haasteltavat näkevät myös sen, että kirjallisuuden uskottavuus saattaa huonontua, varsinkin verkkokirjallisuuden. Risto Väisänen korostaakin kustantajan ja julkaisijan roolia laadukkaan kirjallisuuden takaajana ylitarjonnan aikana.

Väisänen mukaan myös kehitettävät sisällöt vaikuttavat digitaalisen kirjallisuuden menestymiseen. Kuluttajat ovat yhtä tietoisempia omasta ostokäyttäytymisestään ja haluavat optimoida ajankäyttönsä. Hän uskoo, että massatuotteiden rinnalle saattaa tulla myös hyvin kohdistettua tarjontaa, koska se on mahdollista edullisestikin.

Jussi Keinonen arvelee, että perinteisen kirjan ”jakelumonopoli” murtuu, kun suurin osa tulevaisuuden kirjallisuudesta haetaan verkosta. Väisänen lisää myös, että jakelumarkkinoille on tullut uusia toimijoita, kuten vaikkapa puhelinoperaattorit. Perinteiset kirjakaupat pyrkivät hänen mukaansa taistelemaan globaaleja laitetoimijoita vastaan, samalla kun ne valtaavat aina lisää alaa. Kirjakauppa siirtyy yhä enenevässä määrin verkkoon, kuten vaikka Applen App Storeen. Keinonen myös arvelee sosiaalisen median merkityksen kirjojen mainonnassa kasvavan.

Kysyttäessä onko digitalisoitumiselle muuta vaihtoehtoja, haastateltavat eivät osanneet vielä kuvailla tulevaisuuden skenaarioita. Teknologinen kehitys on niin arvaamatonta, että kaikkien mukaan lähes mikä vain on mahdollista. Kysyttäessä mahdollisista uusista formaateista kirjalle Risto Väisänen mainitsi muun muassa virtuaalisessa 3D-maailmassa silmien eteen tulevan, luettavan tekstin. Joni Pyysalo taas mainitsi silmläseillä luettavat kirjat, heijastettavat kirjat ja mah-

dolliset tulevaisuuden ikkuna- ja pleksipinnat, jolta jokainen voi lukea halua-
maansa tekstiä. Jussi Keinosella on vielä villimpiä mielikuvia tulevaisuuden kirjallisuudesta:

-- olisi teknologia, jolla tulevaisuuden käsikirjoittaja-näkijä antaa nukahtavalle ihmiselle syötteitä ja tarinoita, joita uneksija sitten käyttää, kuljettaa, muuntaa ja uudelleenohjaa nukkuessaan, ja tämä "tapahtunut" palautetaan käsikirjoittaja-näkijälle (joka todennäköisesti lienee pääasiallisesti algoritmeja keräävä ja jaotteleva "robotti"), joka tuon perusteella luo seuraavan unen alkukässärin.

Kirjojen ja tarinoiden suurin ihme on ollut siinä, että ne saavat jokaisen käyttäjä-lukijan näkemään asiat omassa mielikuvituksessaan. Uskon, että tulevaisuuden kirjailija-käsikirjoittaja-pelintekijät pääsevät kokeilemaan tuota interaktiivista kenttää. (Keinonen 6.4.2012, sähköpostihaastattelu)

Pyysalo kuitenkin muistuttaa, että näiden tulevaisuuden keksintöjen menestyminen on kiinni kuluttajien mieltymyksistä ja niiden hitaista muutoksista.

6.3 Digitaalisellakin kirjallisuudella on ongelmansa

Haastateltavat ovat siis lähes yhtä mieltä siitä, että digitaalinen kirjallisuus tulee menestymään. He eivät oikeastaan näe mitään esteitä e-kirjallisuuden menestymiselle, vaan Joni Pyysalon sanoin, on vain mahdollisia hidasteita. Jussi Keinosen mukaan kaikki esteet poistuvat ajan ja kehityksen myötä. Hidasteita ovat Pyysalon mukaan lukulaitteiden kalleus, sähköntarve, ja vielä kankeat käyttöliittymät. Risto Väisänen taas näkee ongelmia e-kirjallisuuteen liittyvässä ansaintalogiikassa:

Tällä hetkellä näyttää siltä, että ketjussa on liian monta toimijaa ja siten myös "rahastajaa". Kustantamisen taloudelliset edellytykset tulevat muuttumaan ratkaisevasti, koska kuluttajahinnat ovat jo heti alkuun kovin alhaiset. Toki kustannusrakennekin muuttuu mutta ei siinä määrin. Jos kappalemääräiset volyymit pysyvät samana, ei toiminta kannata. (Väisänen 3.4.2012, sähköpostihaastattelu)

Yhtenä suurena ongelmakohtana digitaalisessa kirjallisuudessa Joni Pyysalo näkee tekijänoikeuskysymykset. Hänkin pelkää, että kustannusrakenne muuttuu jos digitaalisten kirjojen hinta lasketaan liian alas. Myös piratismi ja ilmaisten

kirjojen lataaminen vaikkapa Spotifyn kaltaisesta palvelusta tulevat hänen mukaansa merkittävästi vähentämään paperisena vielä myyneen kirjallisuuden tuotantoa. Tästä syntyy myös ongelmia kirjailijalle, joka saa yhä vähemmän palkkiota, eikä enää lopulta pysty kirjoittamaan laatukirjallisuutta. Digitaalisen kirjallisuuden menestymiseksi olisi siis ratkaistava paljon tekijänoikeuskysymyksiä.

Digitaalisuudesta on siis hyötyä kirjailijoille, sillä kuka tahansa voi nyt tuottaa omaa kirjallisuuttaan ja levikki on helppo laajentaa. Kuten aikaisemmin mainittiin, vaarana voi kuitenkin olla tuotteiden halpeminen ja palkkion lasku. Pyysalo kuitenkin mainitsee, että kirjailijan palkkiot saattavat jopa nousta kun tuotteilla on parempi kate.

Julkaisijalle digitaalisuuden hyötynä ovat Väisäsen mukaan markkinoiden laajentuminen ja uudet mahdollisuudet sisältöjen rikastumiseen. Ongelmana saattaa kuitenkin olla kannattavuuden lasku hintojen alentuessa ja kilpailun kove- tessa. Jussi Keinosen mukaan valtaa saattaa siirtyä enemmän julkaisijalta kirjoittajalle. Joni Pyysalo perustelee saman ajatuksensa sillä, että tekijänoikeus- kysymyksiä ratkaistaessa omistusoikeuksia on liitetty yhä tiukemmin kirjailijaan. Kirjoja myyvät tahot taas Keinosen mukaan ovat yhä enemmän välittäjä- kauppiaas-tyylisiä. Pyysalo miettii voisivatko kirjakaupat tulevaisuudessa myydä kirjallisuuden lisäksi vaikkapa lukutaitteita ja muita oheislaitteita. Hän myös epäilee ison osan kirjakauppojen myynnistä siirtyvän sähköiseksi, joten Väisä- sen mukaan olisi ehkä jopa mahdollista laajentaa asiakaskuntaa. Toisaalta verkkomyynti saattaa lisätä kilpailua, koska siihen on niin helppo tulla mukaan.

Lukijalle sähkökirjallisuus tuo lisää sisältöä halvemmalla hinnalla. Väisäsen mu- kaan ongelmia ovat juuri laadun selvittämisen vaikeus ja lukuvälineiden tekni- set ongelmat. Pyysalon mukaan sähkökirja on myös liian ehdoton: se tulee olemaan tulevaisuuden lukuväline, piti siitä tai ei.

Haastateltavat eivät suuresti usko kirja-alan toimijoilla olevan vaikutusmahdolli- suuksia alan muuttumiseen. Väisäsen mukaan heidän olisi ensin pystyttävä nä- kemään oman roolinsa kokonaan uudesta näkökulmasta. Hän myös uskoo, että toimijoilla saattaa olla valheellisen positiivisia tulevaisuudentoiveita digitaalisen

kirjallisuuden jättimyynnistä. Pyysalo uskoo myös kaikkien toimijoiden vallan pienenevän, mutta itse kirjailija saattaa jopa kasvattaa valtaansa. Samalla kun toimintaketjut lyhyenevät kirjailija saa enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa.

7 PAINAVA SANA

Tässä tarkastelen koko tutkielman perusteella saatuja johtopäätöksiä ja pohdin sitä, millaiset muutokset vaikuttavat painoalan tulevaisuuteen.

Kuten oletinkin, haastatteluista saatu tieto ei poikennut kovinkaan paljoa jo aikaisemmin tutkitusta tiedosta. Syynä tähän saattaa olla se, että tein haastattelukysymykset jo aikaisemmin tutkimani aineiston pohjalta, tai se, että tulevaisuuden tutkiminen on hyvin epämääräinen tiede, eikä kukaan haastateltava todellakaan voinut eikä halunnut antaa liian spesifejä arvioita. Tältä osin tämä tutkimus siis vahvistaa jo aikaisemmin tutkittua tietoa aiheesta.

Tutkimuksen keskeisimmät kysymykset olivat seuraavat: säilyykö painettu kirja ja tuleeko sille uusia formaatteja? Tämän tutkimuksen ja haastatteluiden perusteella voisi sanoa, että painettu kirja tulee säilymään vielä pitkälle tulevaisuudessa. Vaikka sen suosio tulee laskemaan ja jossain vaiheessa digitaalinen kirjallisuus ohittaa sen käyttäjämäärissä, painettu kirja saattaa säilyttää asemansa ylellisyystuotteena, nostalgisena aarteena..

Suurin syy kirjan säilymiseen on, että tämä ja mahdollisesti vielä seuraavakin sukupolvi ovat kasvaneet painetun kirjan parissa, lukeneet niitä koulussa ja ovat oppineet pitämään kirjan yksityisyyttä ja artefaktiutta positiivisena asiana. Vielä tällä hetkellä digitaalinen kirja ei tunnu niin omalta ja helpolta välineeltä kuin painettu kirja. Olemmehan vasta juuri siirtyneet digitaalisiin kameroihin ja aloittaneet musiikin lataamisen internetistä levyjen ostamisen sijaan. Kaikki digitaalinen on siis todella nuorta verrattuna siihen, kuinka pitkään analoginen kulttuuri oli voimissaan. Muutos on siis tulossa, myös kirjalle. Voidaan vain pohtia, miksi digitalisaatio alkoi kirjalle jopa hieman myöhässä. Voisiko kirjassa sittenkin olla jotain erityistä, ja voiko tuon erityisyyden siirtää näytöltä tai lukulaitteesta luetta-vaan tekstiin?

Tähän kysymykseen ei ole selvää vastausta. Kaikki on jälleen kiinni siitä, millälaiset lukutottumukset ihmisillä on. Haastatteluiden perusteella kuitenkin sel-

visi, että esimerkiksi verkosta ladattava tai luettava kirja menettää helposti uskottavuuttaan. Vaikka kirja olisi laadukas, sen jakeluympäristö vaikuttaa siitä saatuun tuntuun. Sama teos painettuna ja digitaalisena aiheuttaa täysin erilaisen tunteen. Digitaalista kirjaa on siis vaikeampi arvioida kuin käsissä pidettävää painettua opusta. Tämä asia tulee tuskin koskaan muuttumaan, sillä ihminen on luotu tarkastelemaan maailmaa kaikilla aisteillaan, ei pelkästään näköaistilla.

Näytöltä luettava teksti ei myöskään vielä vastaa samaa lukukokemusta kuin painettu teksti. Sen kronologia on hieman erilainen. Kirjassa pystymme kääntämään sivuja, näemme kokoajan edistyksemme ja voimme välillä laittaa sen kiinni pöydälle lojumaan, samalla tietäen että kirjassa on vielä luettavaa. Kirja rytmittää lukemistamme täysin eri tavalla. Leen Krohn kuvaa kirjassaan *Kynä ja Kone* (1996) kirjan erityistä luonnetta olla täysin staattinen esine, joka toimii vain oman mielikuvituksemme voimalla. Lukulaite ei kykene tähän täysin stabiiliin olotilaan, varsinkaan jos siihen liitetään verkkoyhteys ja mahdollisuus ladata useampia kirjoja samaan laitteeseen. Lukulaite ei ole kirja, vaan pikemminkin kirjasto, jossa voi kommunikoida muiden ihmisten kanssa ja valita haluamansa tekstin. Myös haastateltavat kuvailivat lukulaitteella lukemista sosiaalisemmaksi tapahtumaksi kuin painetun kirjan lukemista. Vastatakseni kysymykseen, onko lukulaiteesta lukeminen erityistä kuten painetun kirjan: kyllä, mutta sen erityisyys on erilaista. Siinä missä kirja on henkilökohtainen henkireikä, lukulaite on sosiaalinen kosketuspinta suurempaan tietomäärään.

Tämän hetkinen suuri muutos on lukemistapojen lisäksi myös kirjantuottamisen aloilla. Sekä kirjailijoilla, kustantamoilla että kirjoja myyvillä tahoilla on edessään suuria muutoksia. Haastatteluissa arveltiin, että näillä tahoilla ei yksistään ole paljon mahdollisuuksia vaikuttaa alan muutokseen. Mukana pysyäkseen niiden on opittava tarkastelemaan omaa rooliaan kirjatutannossa ja pystyttävä tekemään muutoksia nopeasti.

Tämä kaikki heijastelee lukemiskulttuurin muutosta. Kuten jo haastatteluissa selvisi, lukemisesta on tullut lyhytjänteisempää ja enemmän valikoivaa. Digitaalijan suuri tarjonta on edesauttanut sekä kirjojen määrän lisääntymisessä että

myös laadun monipuolisuudessa. Nykyajan ihmisen täytyy pystyä nopeasti päättelämään, mikä kirjallisuus on laadukasta ja mitä haluaa lukea. Tämän kaiken lisäksi hänen täytyy selvittää, mistä kirjallisuutta, jota hän haluaa lukea, ylipäätään voi hankkia. Kirjojen hankkiminen on siis toisaalta tullut helpommaksi verkkokauppojen myötä, mutta kirjan valitseminen suuresta tarjonnasta on tullut hankalammaksi.

Verkkoajan lukemistyyliin kuuluu myös se, että kirjaa luettaessa saatetaan lukea siihen linkitettyjä osia internetistä. Tämähän on kuitenkin vain kehitysaskel eteenpäin siitä, että selaisimme kirjan lopussa olevia liitteitä. Verkkoajan lukeminen ja digitaalisen tekstin lukeminen, niin paljon kun ne tuntuvat muuttavan lukemistyyliämme, eivät todellisuudessa eroa juurikaan siitä, miten luontevimmin luemme tekstiä. Miksi sitten digitalisaatio on niin hidasta eikä digitaalista kirjaa oteta varauksetta vastaan? Tähän kysymykseen ei löydy selvää vastausta, ehkä painetussa kirjassa on silti sitä jotain. Toisaalta painettu kirja heijastelee minusta pysähtyneempää ja rauhallisempaa eloa, kun taas digitaalinen aika kuvastaa nykyajan kiireistä ihmistä. Käytännössähän on täysin mahdollista hiljentyä ja rauhoittua myös digitaalisen kirjan ääressä. Painetun kirjan lukeminen on myytti, jota digitalisaatio yrittää kovasti murtaa.

Miksi sitten digitalisaatio lopulta alkoi? Taustatyötä tehdessäni tutkielmaa varten selvisi että kirjan digitalisoituminen alkoi jo tuotantoketjun alkupäästä. Samalla kun tietokoneet tulivat yhä yleisemmiksi, alkoi kaiken käyttötavaramme digitaikaistuminen. Kirjan digitalisaatio on siis selvää jatkumoa tälle. Jälleen kerran täytyy perehtyä elomme kulttuurillisiin muutoksiin selvittääksemme, miksi ihmiset lopulta haluavat kaiken nopeammin ja interaktiivisemmin pakattuna. Itse selittäisin tämän ihmisen jatkuvalla tarpeella kehittyä ja kehittää uutta. Siinä missä meistä tuntuu, että muut lajit ovat jääneet kehityksessä paikalleen, ihmisen on mentävä nopeammin, korkeammalle ja ylipäätään paremmin. Kirjan pitkä historia on ollut ihmisen sivistyksen suurimpia kannatinkiviä, mutta lopulta on käynyt niin, että ihminen on niin sanotusti kasvanut ulos painetusta materiaalista ja haluaa jotain uuteen elämäntyyliinsä sopivaa. Kirjoitettu teksti ei kuole koskaan, vain sen formaatti muuttuu. Joten vastatakseni yhteen esittämäni kysymyk-

seen: ei, painetulla ei ole muuta mahdollisuutta kuin osallistua digitalisaatioprosessiin.

Digiaika on nykypäivää, mutta miten tällä hetkellä digitaalinen kirjallisuus vastaa käyttötarpeitamme? Tutkimuksessa en halunnut porautua sen suuremmin tulevaisuuden käyttöliittymiin ja mahdollisuuksiin. Selvisi kuitenkin, että kaikki haastateltavat uskoivat, että vielä on tulossa formaatteja, jotka koemme täysin läpinäkyviksi, mikä on tärkein asia lukulaitteen suuren suosion saavuttamiseksi: että pystyisimme lukemaan huomioimatta lukuvälinettä, kuten perinteisen kirjan kohdalla on.

Tutkimuksessa kuitenkin selvisi että digitaalinen, helposti päivitettävä kirjallisuus on sopivaa esimerkiksi tietokirjoihin ja muihin hakuteoksiin. Myös lukulaitteen ominaisuudet ovat varsin käyviä nykyajan suuren tietomäärän hallitsemiseen. Esimerkiksi koulutuksessa digikirjallisuuden kätevää kuljetettavuutta ja päivitettävyyttä on helppo käyttää hyödyksi. Myös sen ekologisuus ja halpa hinta houkuttavat kehittämään sitä lisää. Sen hyödyn lasken digikirjallisuuden tulemiselle, että sen alettua olemme alkaneet suhtautua kriittisemmin myös perinteiseen kirjallisuuteen. Kirja on vanha formaatti, jossa kuten kaikessa kehittyvässä on selviä puutteita.

Digitaalinen ei kuitenkaan vielä tällä hetkellä sulje pois painettua kirjaa, vaan lisää vain sen käyttötapoja. Tällä hetkellä on vielä tavallista julkaista kirjoista kummatkin versiot. Suomessakin on vain yksi kustantamo tällä hetkellä, joka julkaisee pelkästään digitaalisia kirjoja. Vaikka digitaalisten kirjojen julkaiseminen on kustantamoille houkuttelevaa sen vähäisten kustannusten ja helpon levitettävyyden takia, Suomessa aiheeseen on suhtauduttu varovasti.

Tulevaisuus on teknisen kehityksen kannalta rajaton: laitteiden ja ihmisten ”yhteinen evoluutio ratkaisee, mistä tulee lopulta käytetyin formaatti. Jo nyt voi sanoa, että digitaalinen kirja ei jää pysyväksi formaatiksi. Senkin tulee joskus tulevaisuudessa todennäköisesti korvaamaan sellaiset formaatit, joita emme tällä hetkellä edes pysty kuvittelemaan. Digitaalisuuden suurimmaksi hyödyksi voi

katsoa sen, että se on lähentänyt painettua kirjaa muihin medioihin ja lievittänyt sen eristäytyneisyyttä.

Tiivistäen siis voisi sanoa, että kirjan formaatti on kiinni täysin siitä, millaiseksi itse sen muovaamme. Kiinnostavaa sikäli, että yksittäisellä sukupolvella ei ole haastateltavien eikä aikaisempien tutkimusten mukaan juurikaan vaikutusmahdollisuuksia kirjan formaattimuutoksiin. Siksi pidänkin tämän tutkielman tärkeimpänä huomiona sitä, että kirjan muuttuminen on pitkälinen kulttuurillinen prosessi, johon sisältyy uuden käyttöliittymän tuleminen, sen hylkääminen tai suuren yleisön omaksi ottaminen ja lopulta arkipäiväistyminen. Vielä tällä hetkellä digitaalinen kirjallisuus ei ole meille arkipäivää. Vaikka kehittyneestä maailmasta suurin osa käyttäisi 10 vuoden päästä digitaalista kirjallisuutta, tulemme vertaamaan sitä vielä pitkään painettuun kirjaan. Vaikka henkilökohtaisesti haluaisin uskoa siihen, että painettu kirja on itsessään lyömätön formaatti, ei niin todellisuudessa varmastikaan ole. Olen sen sukupolven lapsi, joka on oppinut rakastamaan painettua kirjallisuutta, mutta myös otolliselta paikalta nähnyt digitaalisen kirjallisuuden tulemisen, ja ehkä jopa minä alan jossain vaiheessa tottua lukemaan klassikoita ruudulta. Kyse on vain henkilökohtaisista ja lopulta kulttuurillisista tottumuksista.

Tutkielmasta tuli ehkä yllättäen hyvin laaja. Vielä kuitenkin jäi paljon asioita jatkotutkimusta varten. Kirjan ja digitaalisen kirjan ympäristövaikutuksia ei ole vielä tarkasti tutkittu. Tämän lisäksi olisi hyvä perehtyä tarkalleen siihen, mitä tulee tapahtumaan itse kirja-alan sisällä, vaikkapa vain Suomen näkökulmasta. Tästä riittäisi aihetta jo laajaan itsenäiseen tutkimukseen, ja se voisi hyödyttää useaa alaa, myös esimerkiksi kirjastoja.

Vaikka tutkielmani aihetta, kuin myös ihmisten lukemistottumusten muutoksia on tutkittu jo paljon, toivon että tämä tutkielma toi siihen hieman uusia näkökulmia alalla opiskelevan kannalta. Tutkielman suurin hyöty on ollut kuitenkin henkilökohtainen oppimisprosessi kirjan formaattien synnystä, niiden muutoksista ja muutosten vaikuttamisesta. Tietoutta pystyn hyödyntämään toivottavasti tulevaisuuden ammatissani.

LÄHTEET

Asus Eee Pad Transformer Android 3.1 –tablet, Verkkokaupan verkkosivu 2012, hakupäivä 3.2.2012

<<http://www.verkkokauppa.com/fi/product/1256/dbkkn 3.2.2012>>

Cook, Scot N. D. (1996) "Technological Revolutions and the Gutenberg Myth" Teoksessa Stefics: Internet Metaphors (1996), USA, Massachusetts Institute of technology

Ekholm, Kai & Järvinen, Aki (1999) Digitalisoituva Julkaisukulttuuri, Tampere, Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus

Futurologia 2012. Suomisankirja.fi. Hakupäivä 25.4.2012.

<<http://suomisankirja.fi/futurologia>>

Keinonen, Jussi, toimitusjohtaja, E-painos, 2012, Sähköpostihaastattelu 6.4.2012, Tekijän hallussa

Kipphan, Helmut (2001) Handbook of Print Media, Germany, Springer-Verlag Berlin Heidelberg

Kirjapainon kehitys 2006. Kansalliskirjasto. Hakupäivä 1.2.2012

<<http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/verkkonayttelyt/kiehtovakirja/>>

Krohn, Leena (1996) Kynä ja kone, ajattelua mahdollisesta ja mahdottomasta, Juva, Werner Söderström Osakeyhtiö

Kulttuuritilasto 2011. Tilastokeskus 2012. Hakupäivä 4.4.2012

<http://www.stat.fi/ajk/poimintoja/2012-01-31_kulttuuritilasto.html>

Kuutti, Heikki (2006) Uusi mediasanasto, Jyväskylä, Atena Kustannus Oy

Lehtonen, Mikko (1998) Tutkainta vastaan. Kulttuurin- ja kirjallisuudentutkimuksen dialogeja, Helsinki, SKS

Lehtonen, Mikko 2011. Kirjastokaistan sivuilla julkaistu haastatteluvideo(haastattelijana Maarit Helen) Tuotanto: Tampereen kaupunginkirjasto, Pirkanmaan maakuntakirjasto, Hakupäivä 4.4.2012
< <http://www.kirjastokaista.fi/video/9628/e-kirjat%20ja%20lukemisen%20uudet%20muodot>>

Mannermaa, Mika (2004) Heikoista signaaleista vahva tulevaisuus, Helsinki, WSOY

Määritelmä vs. hype 2004. Petri Vasara, hybridimedia-seminaarimateriaali. Hakupäivä 24.4.2012.
<http://owwww.media.hut.fi/hybridmedia/materiaali/hybridmedia_seminaari_200404/Selvityksen_esittely-Petri_Vasara-Hybridimedia200404.pdf>

Ong, Walter (1988), Orality and Literacy, The Technologizing of the Word, London, Routledge

Paavinheimo, Jari (2006), Digitaalisen ja painetun rajalla; Kirjoituksia kirjasta, digitaalisuudesta ja kirjastosta, Vaajakoski, Gummerus

Panzar, Mika (1996) Kuinka teknologia kesytetään. Kulutuksen tieteestä kulutuksen taiteeseen, Helsinki , Tammi

Pyysalo, Joni, kirjailija, Suomen kirjailijaliiton johtokunta, 2012, Sähköpostihaastattelu 5.4.2012, Tekijän hallussa

Sadeniemi, Matti(päätoim.), (1996) Nykysuomen sanakirja, Suomen Kansallisen kirjallisuuden seura, WSOY, Helsinki

Saarinen, Lauri; Joensuu, Juri; Koskimaa, Raine(toim.) (2001) Kirja 2011. Kirja-alan kehitystrendit, Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Saarijärvi, Jyväskylän yliopisto

Strang, Jan (2001) "Kirjantappokone" tulee, teoksessa Jussila, Rauno, Kalanlahti, Aulikki, Rautoja, Sirkka(toim.): Tieto ja kirja, Suomen tietokirjailijat ry, Jyväskylä, Gummerus

The History and Philosophy of Project Gutenberg by Michael Hart 1992. Gutenberg-projektin verkkosivu. hakupäivä 17.4.2012

<http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page>

Tätä on odotettu: sähkökirja saapuu Suomeen 2010. Jouni Junkkaala. Mikro PC:n verkkosivu. Hakupäivä 1.2.2012

<http://www.mikropc.net/kaikki_uutiset/tata+on+odotettu+sahkokirja+saapuu+suomeen/a400739>

Viljakainen, Anna, Bäck, Asta & Lindqvist, Ulf (2008) Media ja mainonta vuoteen 2013, VTT:n tutkimus, VTT, Espoo

Virtanen L, Aikakausilehti muuttaa verkkoon, Helsingin Sanomat, 14.6.1999

Voiko verkko sivistää? 2010. Kaisa Paavilainen. Parlamenttikirjaston blogi. Hakupäivä 2.2.2012

<<http://parlamenttikirjasto.blogspot.com/2010/12/voiko-verkko-sivistaa.html>>

Väisänen, Risto, kehityspäällikkö, Gummerus, 2012, Sähköpostihaastattelu 3.4.2012, Tekijän hallussa

KUVAT:

Kuva 1: Joukkoviestintämarkkinat 2000 - 2010, Tilastokeskus 2012, hakupäivä 25.4.2012.

< http://www.stat.fi/til/jvie/2010/jvie_2010_2011-12-16_tie_001_fi.html>

Kuva 2: Fold Me-sähköpaperin luonnos, Tested.com 2012. Hakupäivä 25.4.2012

< <http://www.tested.com/news/foldable-displays-demand-new-user-experience-design-video/3554/>>

TAULUKOT:

Taulukko 1: Kirjallisuuden nettomyynti julkaisumuodoittain. Suomen Kustannusyhdistys 2010. Hakupäivä 25.4.2012

<<http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?specialReport=InANutshell&language=FIN>>

Taulukko 2: Uudet digitaaliset julkaisut 2007-2010. Suomen Kustannusyhdistys 2010. hakupäivä 25.4.2012

<<http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?reportName=FirstEditionsDigital.txt&language=FIN>>

HAASTATTELUKSYMUKSET

Taustoittavat kysymykset

1. Nimi:
2. Ikä:
3. Ammatti:
4. Koulutus:

Varsinaiset kysymykset

1. Katoaako perinteinen painettu kirja koskaan? Millaiseksi näet sen kehittyvän tulevaisuudessa?
2. Pitäisikö painetun kirjan edes säilyä?
3. Onko suhteemme kirjaan muuttumassa?
4. Muuttuvatko kirjan markkinat digitalisoitumisen myötä? Millä lailla?
5. Mistä syistä arvelet kirjallisuuden digitalisoitumisen alkaneen?
6. Mitkä asiat vaikuttavat tulevaisuuden muutoksiin? E-kirjallisuuden menestymisen edellytykset ja esteet?
7. Menettääkö painettu materiaali viehätystään jos se rinnastetaan digitaaliseen sisältöön? Pysyykö kirjallisuus samanarvoisena vaikka se siirtyisi verkkoon?
8. Onko olemassa tekijöitä jotka ovat suurena esteenä kirjan digitalisaatiolle?
9. Onko digitalisoitumiselle muuta vaihtoehtoa?
10. Tuleeko kirjalle muita uusia formaatteja, jotka mahdollisesti syrjäyttävät vanhat? Millaisia?(pohdinnan ei tarvitse nojata nykyiseen tekniikan tasoon, vaan siihen voi sisältyä villoja tulevaisuuden pohdintoja)
11. Digitaalisuuden hyötyjä ja haittoja eri toimijoille?
  - kirjailija
  - julkaisija/painaja

- jakelija (esim. kirjakaupat)
- lukija

12. Millä lailla kirjan tuotantoketjun eri kohdissa olevat toimijat voisivat vaikuttaa alan muuttumiseen?

13. Millä lailla digituotteen ja painotuotteen hinta voi muuttua?

14. Millainen on lukulaitteiden imago mielestäsi?

15. Muuta pohdintaa aiheesta: